

University of Guilan

Using the Rhythm-Analysis of the Daily Life in Organizing the Consumption of the Urban Space (Case Study: Pedestrian Path of Rasht)¹

Sepideh Barzegar ¹ and Mitra Habibi ^{2*}

1. PhD Candidate, School of Architecture and Urban Planning, Tehran University of Art, Tehran, Iran

2. Associate Professor, School of Architecture and Urban Planning, Tehran University of Art, Tehran, Iran

* Corresponding Author, habibi@art.ac.ir

ARTICLE INFO

UPK, 2020

VOL.4, Issue.1, PP, 49-71

Received: 17 Feb 2020

Accepted: 09 Apr 2020

Dep. of Urban Planning
University of Guilan

ABSTRACT

Background: The problem of producing empty spaces has been intensified with the efforts of the superior forces to pre-empt the space, and the resolution of this problem requires a creative solution. The research area (pedestrian path of Rasht) is one of the urban spaces in the country that has witnessed the processes of preemptory production and reproduction of space from a long time ago until now. In return, the creative solution is in people's modes of consumption of the space.

Objectives: The purpose of this study was finding out how to use rhythm-analysis to better regulate the space consumption, in order to modify the viewpoint of professionalism. Rhythm-analysis of the daily life in urban spaces helps to understand the creative resistance of people in consuming the space and their practice of the deliberate order relevant to the daily life.

Methodology: Referring to the conceptual framework of the trialectics of spatiality, the impact of the three components of the climate-culture-regulated power on the rhythms of the perceived-conceived-lived space was studied, based on the progressive-regressive method. The research included two directions, namely studying the vertical and horizontal complexity of the space. To study the horizontal complexity of the space, the history of the Rasht space was referred to using the documentary study and their analysis through the document selection and analysis and their scrutiny. To study the horizontal complexity, the different rhythms of the research area was considered and it was tried to study the activities of the different groups of the space consumers using the field research (observation through a simple and non-interventional method) and the descriptive method. Then, using the mixed methods approach and the triangulation design, the results of studying each level were integrated into a general interpretation.

Results: Findings of the rhythm-analysis of the pedestrian path of Rasht showed that the simultaneous and harmonious presence of the multiple rhythms is the result of the harmony between the rituals of the power and the climatic and cultural cycles in the study area, so that this public space or simply put, the representation space, in spite of its preemptory design, to be a space for compromising and coalition that is spontaneously dedicated to showing people's time and the rhythms of their presence.

Conclusion: Climate and culture play an important role in producing the lasting rhythms in space. So, despite the power's efforts to unify the space, there are still passionate rhythms in the study area.

KEYWORDS: Rhythm-
Analysis, consumption of
space, Rasht, urban space,
daily life

Highlights:

The climate, culture and regulating power in the perceived space of Rasht have been in harmony with the different characteristics of their context. The first historical foundations of the conceived space were formed on the basis of the primary market-oriented economy in this city. Gradually, the commercial-political hub was strengthened in the vicinity of the capital, being on the trade route with the other foreign countries.

In the conceived space, the conflict between the inner and outer power was over the control of the space in Rasht. In contrast, the lived space of the city of Rasht is in line with the climate and culture and it has several rhythms that are in a peaceful relationship with each other. Given the contrast between the conceived and the lived state, the power of these rhythms has led to the superiority of the lived space.

¹This article is based on the thesis of first author titled " Rhythm analysis of Daily Life in Consumption of Urban Space, Case Study: Rasht and Kashan" submitted in partial fulfillment of the requirements of Tehran University of Art for the degree of Doctor of Philosophy.

Cite this article:

Barzegar, S., & Habibi, M., (2020). Rhythmanalysis of everyday life in disposing the consumption of urban space (Case study: pedestrian path in Rasht). *Urban Planning Knowledge*, 4(1), 49-71. doi: 10.22124/upk.2020.15758.1404

کاوش ضرباہنگ زندگی روزانه در ساماندهی مصرف فضای شهری (مورد پژوهی: پیاده راه شهر رشت)^۱

سپیده بروزگر^۱ و میترا حبیبی^{۲*}

۱. پژوهشگر دوره دکتری شهرسازی، گروه شهرسازی، دانشگاه هنر تهران، تهران، ایران

۲. دانشیار برنامه‌ریزی شهری، گروه شهرسازی، دانشگاه هنر تهران، تهران، ایران

* نویسنده مسئول: habibi@art.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

بیان مسأله: مخصوصه تولید فضاهای تھی با تلاش نیروهای فرادست برای قضه فضا شدت بیشتری یافته و پاسخ بدین مسئله، نیازمند راهکاری خلاقانه است. محدوده پژوهش (پیاده راه شهر رشت) از جمله فضاهای شهری در کشور است که از دیرباز تاکنون، شاهد فرایندهای تولید و بازتولید آمرانه فضا بوده است. در مقابل، پاسخ خلاقانه در شیوه‌های مصرف فضا از سوی مردم یافت می‌شود.

هدف: هدف این پژوهش یافتن چگونگی بهره‌گیری از ضرباہنگ کاوی برای ساماندهی بهتر مصرف فضا است تا با کاوش ضرباہنگ‌های زندگی روزانه در فضای شهری، به تعديل نگاه تخصص‌گرایی کمک و همچنین، مقاومت خلاقانه مردم در مصرف فضا و اعمال نظم خودخواسته و متناسب با زندگی روزانه بهتر درک شود.

روش: با رجوع به شاکله مفهومی جدل سه‌سویه، برای بررسی تأثیر سه مؤلفه اقلیم-فرهنگ-قدرت انتظام‌بخش بر ضرباہنگ‌های فضای دریافت-پنداشته‌زیسته، از روش پیش‌رونده-پس‌رونده و شامل دو راسته، یعنی پیچیدگی عمودی فضا و افقی فضا، بهره گرفته شد. برای مطالعه پیچیدگی عمودی، به تاریخ فضای شهر رشت مراجعه و از روش مطالعات اسنادی و تحلیل آن‌ها به صورت سند گزینی، تحلیل اسناد و مذاقه استفاده شد. در مطالعه پیچیدگی افقی، به ضرباہنگ‌های مختلف محدوده موردپژوهش در بازه زمانی معین پرداخته و تلاش شد تا فعالیت‌های گروههای مختلف مصرف‌کنندگان فضا از طرق پژوهش میدانی (مشاهده با روش ساده و غیرمداخله‌گر) و روش توصیفی مطالعه شود. سپس، با استفاده از رویکرد ترکیبی و طرح همسوسازی، نتایج حاصل از مطالعه هر سطح، در تفسیری کلی ادغام گردید.

یافته‌ها: یافته‌های ضرباہنگ کاوی در پیاده راه شهر رشت نشان داد که حضور همزمان و هماهنگ چندین ضرباہنگ، حاصل هماهنگی آئین‌های قدرت با چرخه‌های اقلیمی و فرهنگی در فضای موردپژوهش است که موجب شده تا این فضای اعومی یا همان فضای بازنمایی، به رغم طراحی آمرانه خود، فضایی برای سازش و ائتلاف باشد که به شکلی خودانگیخته، به نمایش زمان مردم و ضرباہنگ‌های حضور آنان اختصاص یافته است.

نتیجه‌گیری: اقلیم و فرهنگ نقش مهمی در تولید ضرباہنگ‌های ماندگار در فضا دارند. از این رو، به رغم تلاش قدرت برای یکدست سازی فضا، همچنان، ضرباہنگ‌های پرشوری در فضای مورد مطالعه جریان دارد.

دانش شهرسازی، ۱۳۹۹

دوره ۴، شماره ۱، صفحات ۷۱-۴۹

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۱/۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۱/۲۱

گروه شهرسازی، دانشگاه کیلان

کلید واژه‌ها: ضرباہنگ کاوی،

صرف فضا، رشت، فضای شهری،

زندگی روزانه

نکات بر جسته:

اقلیم، فرهنگ و قدرت انتظام‌بخش در فضای دریافت رشت، با ویژگی‌های مختلف بستر خود هم‌بوده‌اند. نخستین پایه‌های تاریخی فضای پنداشته بر اساس اقتصادی مبنی بر بازارهای اولیه در این شهر شکل گرفت و به تدریج، قطب تجاری-سیاسی در مجاورت پايتخت و در مسیر تجارت با دیگر کشورهای خارجی تقویت شد.

در فضای پنداشته، کشمکش میان قدرت داخلی و قدرت خارجی در شهر رشت بر سر مهار فضا بوده است. در مقابل، فضای زیسته شهر رشت هم‌سو با اقلیم و فرهنگ، و اجد چندین ضرباہنگ است که در رابطه‌ای مسالمت‌آمیز با یکدیگر به سر می‌برند. قدرت این ضرباہنگ‌ها موجب شده تا در تقابل میان امر پنداشته با امر زیسته، برتری با امر زیسته باشد.

^۱ این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول است که در رشته شهرسازی، با راهنمایی نویسنده مسئول و با عنوان «کاوش ضرباہنگ زندگی روزانه در ساماندهی مصرف فضای شهری، مورد پژوهی: شهرهای رشت و کاشان» در دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه هنر انجام شده است.

ارجاع به این مقاله: بروزگر، سپیده و حبیبی، میترا. (۱۳۹۹). کاوش ضرباہنگ زندگی روزانه در ساماندهی مصرف فضای شهری مورد پژوهی: پیاده راه شهر رشت. دانش شهرسازی، ۷۱-۴۹، (۱)، doi: 10.22124/upk.2020.15758.1404

بیان مسئله

اکنون، فضا از معنای جغرافیایی، علمی، ریاضی وار و اقلیدسی خود فراتر رفته است (لوفور^۱، ۱۹۷۴، ۱) و دیگر به آن امر خلاً گونه تعییر نمی‌گردد. فضا در برگیرنده همه ابعاد وجودی ما و فراتر از بعد کالبدی است. تولید فضای تهی، انتقادی است که امروزه بر اندیشه و عمل شهرسازی در پاسخ به مسئله شهر وارد می‌شود. در حالی که گذار از این مخصوصه از ظرفیت شهر خارج شده، نیروهای بالادست، سعی بر قبضه تولید و عرضه فضا دارند و پاسخ به این مسئله، نیازمند راهکاری خلاقانه است. پیاده راه فرهنگی شهر رشت از نمونه‌های بارز فضاهای شهری است که به ساخت کشمکش میان قبضه فضا از سوی بالادست و بازپس‌گیری و از آن خود کردن فضا از سوی لایه‌های مردمی تبدیل شده است.

همراه با اندیشه مدرن بود که فضا درگیر معناهایی متعدد و گاه، در تضاد با یکدیگر شد (کرنگ و ثریفت، ۲۰۰۰، ۱۳). افزون بر این، ویژگی بازنمودی فضا سبب گشت تا فضا هرچه بیشتر به امری پیچیده‌تر و چندلایه بدل گردد. پیچیدگی فضا با پیچیدگی روابط اجتماعی همراه گشته و ردپایی از معماری نامرئی اجتماع بر محیط مرئی مصنوع قرار گرفته است (مایلز^۲، ۲۰۰۷، ۱۷). از این رو، فضای شهری، واجد چندین لایه است که گروه‌های مختلف مردم، معناهای متفاوتی بدان می‌بخشند (مدنی پور^۳، ۲۰۰۱، ۱۵۸). فضای شهری پیاده راه رشت نیز طی فرآیندی تاریخی شکل گرفته و با وجود طیف گسترده‌ای از فعالیتها و کاربری‌هایی که در آن وجود دارد، واجد پیچیدگی‌های مختلفی در لایه‌های کالبدی، تاریخی و اجتماعی خود است. این محدوده که در طول سالیان، طی طرح‌های آمرانه متعددی، اکنون، «پیاده راه فرهنگی رشت» نامیده می‌شود؛ از جمله فضاهای اصلی و عمومی شهر رشت به شمار می‌آید. آشکار است که مطالعه این فضاء بهسان امری پیچیده و چندگانه، مستلزم توجه به فرآیندهای اجتماعی تولید و مصرف فضا در آن است. با این دیدگاه می‌توان به تناقصات درونی آن پی برد. جدل سه سویه فضا و ضرباهنگ کاوی شاکله‌ای جدید در مطالعات فضای شهری است که بر اساس آن‌ها، مسئله تولید فضا بهسان فضای پنداشته (فضای مختصصان) در برابر فضای زیسته (نمودهای زندگی روزانه و روش‌های خلاقانه زندگی اجتماعی) قرار می‌گیرد (مریفیلد^۴، ۱۹۹۳، ۱۷۳). سپس، در اثر تعییر شیوه‌های تولید فضا، تفاوت‌های ظریفی در تعریف فضا، تولید و مصرف آن ایجاد می‌شود. با سلطه هرچه بیشتر فضای پنداشته و دگرگونی‌های منتج از فرآیند شهرنشینی در «طلیعه شهر سوم» (لوفور، ۱۹۶۸، ۱۳۰)، شهر سیاسی پدیدار می‌گردد تا زندگی اجتماعی سازمان‌یافته‌ای در شهرها آغاز و بدین سان، روش تولید فضا متفاوت شود (لوفور، ۱۹۷۴، ۱۰۲-۱۰۳). بنابراین، فضا به محصولی سیاسی-اجتماعی و کالایی مبادله‌ای (قابل تولید و مصرف) تبدیل می‌گردد (برگل، برگل، دزس^۵، ۱۹۸۷). از این زمان است که اشغال و تولید فضا، ابزاری برای مهار مصرف فضا شد (لوفور، ۱۹۷۳، ۶۳). در حقیقت، قدرت و مختصصان به جای تولید فضا و ایجاد بسترهای مناسب برای زندگی روزانه، کوشیده‌اند تا امر روزانه را به روزمرگی و فضایی مصرف را به فضایی برای مصرف بدل نمایند. هدف پژوهش حاضر آن است تا از طریق کاوش ضرباهنگ‌های زندگی روزانه در فضای شهری، به شیوه مصرف خودخواسته فضا از سوی مردم پی ببرد تا از یافته‌های آن برای ساماندهی مصرف فضا، مدیریت و شکل‌گیری زندگی روزانه بهره جست.

مبانی نظری ضرbahenگ

ضرbahenگ^۶ به معنای وزن، تأکید و سرعت، لحن یا آهنگ، تکرار و توالی، و الگوهای حرکتی است که واجد نظمی نظاممند، مبتنی بر بازه زمانی و تأکیدهای دوره‌ای است (فرهنگ فارسی معین، ۲۲ مهر ۱۳۹۸؛ لغتname دهخدا، ۲۲ مهر ۱۳۹۸؛ دیکشنری کمبریج^۷،

^۱ Lefebvre

^۲ Miles

^۳ Madanipour

^۴ Merrifield

^۵ Burgel, Burgel, Dezes

^۶ Rhythm

^۷ Cambridge Dictionary

۱ زانویه ۲۰۱۷؛ مریام-ویستر^۱، ۱ زانویه ۲۰۱۷؛ دیکشنری آکسفورد^۲، ۱ زانویه ۲۰۱۷). ضرباهنگ در معماری، به تکرار منظم یا هماهنگ خطوط، شکل‌ها یا رنگ‌ها (چینگ، ۱۹۷۹، ۳۶۸-۳۷۰) و در طراحی شهری، به تکرار قوی، منظم و پیوسته میان عناصر و اجزایی تعبیر شده که کل را پدید می‌آورند (لينچ، ۱۹۸۱، ۱۲۰). ضرباهنگ در مطالعات مرتبط با علوم اجتماعی، حرکتی متشكل از تکرار واحدهایی در دوره زمانی و در فضاست که میان افراد، فضا و زمان پیوندی زند (لوفور، ۱۹۹۲، ۸۹). ضرباهنگ امری برخوردار از الگو، متنج از حرکت، منظم، متغیر و در عین حال، تکرارشونده و کیفیتی است که از پیوند فضا با بعد چهارم خود، یعنی زمان، حاصل می‌شود. با جاری شدن زمان در فضا و حضور انسان با بدن فیزیکی خود در فضا است که همه فعالیتهای انسانی در فضا، واحد ضرباهنگ می‌شوند؛ خواه این فعالیتها، اموری تکراری و از روی عادت باشند یا اینکه اموری لحظه‌ای و خلاقانه که به رغم سرچشمه گرفتن از بستر عادی ترین امور زندگی، می‌توانند چارچوب‌ها و قیود تحملی را درهم شکنند و در فضا جریان یابند.

زندگی روزانه

زندگی روزانه^۳ آن ساختی است که واحد لحظه اکنون، زمان رخداد و آفرینش، بُعد پنهان و خلاق زندگی است (لوفور، ۱۹۵۸، ۴۱؛ لوفور، ۱۹۷۴، ۴۲۲). روی مقابل زندگی روزانه، روزمرگی^۴ یا مصرف برنامه‌ریزی شده است (لوفور، ۱۹۷۴، ۸۹). قدرت می‌کوشد تا از طریق مصرف، زندگی روزانه را کنترل و روابط اجتماعی را درون موضوع‌های پیش‌پافتداده، محاط و پنهان کند (لوفور، ۱۹۵۸، ۷۹). زندگی روزمره^۵ از نوع زندگی برنامه‌ریزی شده‌ای است که کار، زندگی و دیگر جنبه‌های آن تحت مراقبت، کنترل و نظارت قدرت قرار دارد (مریفیلد، ۲۰۰۲، ۷۹). زندگی روزانه یعنی نیاز برای تازگی و هم‌ذات‌پنداری‌های جدید تا دل زدگی فزاینده در روزمرگی قابل تحمیل شود (لش، ۱۹۹۱، ۵۲۱). روزمرگی عمومی ترین مخصوصی است که در این دوران تولیدشده و خود، متنضم مصرف خود است. روزمرگی جهانی ترین و منحصر به فردترین، اجتماعی ترین و خصوصی ترین، آشکارترین و پنهان‌ترین چیز در عصر ماست (لوفور، ۱۹۸۷، ۹). زندگی روزانه، محصول بشر منفرد یا اجتماعی است که شکل‌های طبیعی و خودبه‌خودی ملزومات زندگی و خواسته‌های انسانی را به شکوفایی می‌رساند (شینگهام، ۲۰۰۶، ۱۴۳).

صرف فضا

تولید فضا و مصرف آن در اقتصاد سیاسی فضا، بررسی می‌شوند. تولید فضا^۶ یعنی هر جامعه‌ای فضای مخصوص به خود را، همان‌گونه که باید و همچون، بجهه‌ای برای تحلیل و توضیح کلی نظری، ارائه می‌کند (لوفور، ۱۹۷۴، ۳۱). پس از تولید، فضا مصرف می‌شود. در تولید و مصرف فضا^۷، هر نظام فضایی جدیدی با ابزارهای تولید خود در شهر و فضاهای آن همراه می‌شود و این ابزارها در قیضه قدرت قرار دارند (لوفور، ۱۹۶۸، ۱۳۰). قدرت ضمن کنترل تولید فضا، مصرف فضا را نیز مهار می‌کند و می‌کوشد تا شهر گرایی را به روشی برای تضمین بقای خود سوق دهد (لوفور، ۱۹۷۳، ۶۳) و فضایی مصرف را به فضایی برای مصرف تبدیل کند (لوفور، ۱۹۷۴، ۳۵۲). مصرف فضا به معنای خرید آن نیست، بلکه هم‌تراز با جستجو در شناخت فضاهای، همچون کالایی مصرفی است و از طریق فعالیتهایی بازتاب می‌یابد که روش‌های خلاقانه را در عمل دربرمی‌گیرند. شاید تولید فضا به کل در دستان قدرت باشد؛ اما مصرف خلاقانه فضا در دست شهروندان و استفاده خاص آنان از زمان است. از این‌رو است که مصرف خودخواسته فضا در برابر شیوه قاهرانه تولید آن قرار می‌گیرد و به پاسخ مردم در برابر شیوه‌های تولید فضا تعبیر می‌گردد.

این نگاه به تولید و مصرف فضا منتج از جدل سه سویه، تریالکتیک یا دیالکتیک سه‌گانه و واحد ابعاد فضا-زمان است (گونوردا، ۲۰۰۸، ۶۲). جدل سه سویه شامل سه جزء است شکل ۱. مدل سه‌گانه فضایی و ماتریس تولید اجتماعی فضا؛ مأخذ: (جیبی و برزگر، یکدیگر پیوند خورده‌اند؛ اما هویت منحصر به فرد

(۵۱، ۱۳۹۷)

^۱ Merriam-Webster

^۲ Oxford Dictionary

^۳ Daily Life

^۴ Everydayness

^۵ Everyday Life

^۶ Sheringham

^۷ Production of Space

^۸ Consumption of Space

نگهداشت‌های و در برابر منطق دوگانه گرا مقاومت می‌کند (کلمن، ۲۰۱۴، ۱۳۳-۱۳۴). بر این اساس، فضای اجتماعی و فهم آن، سه شکل اساسی به خود می‌گیرند که لوفور آن‌ها را کنیش فضایی، بازنمایی‌های فضا و فضای بازنمایی شده توصیف می‌کند و سه شیوهٔ تولید فضا را به تصویر می‌کشد (شکل ۱): (الف) روش مادی: عمل فضایی^۱; (ب) روش ذهنی: بازنمایی فضایی^۲; و (ج) روش زیستی: فضای بازنمایی^۳. این تئلیث در درک فضا بدین صورت است: فضای دریافته (یا همان کنش فضایی یا آرایش فضایی در شهر)، فضای بازنمایی شده (یا همان بازنمایی‌های فضا به دست مأموریت‌های دولت یا متخصصان برنامه‌ریزی فضا) و فضای زیستی (یا همان فضای پنداشته (یا همان بازنمایی‌های زندگی روزانه افراد) (مریفیلد، ۱۹۹۳، ۱۷۳). کشمکشی که در ارتباط با تولید فضا در شهر دیده می‌شود، در اثر این است که قدرت با اشغال و تولید فضا، در برابر مردم و زمان خودخواسته برای مصرف فضا قرار می‌گیرد. مردم با استفادهٔ خاصی که از فضا و زمان دارند می‌کوشند تا فضای زیسته خود را بازپس‌گیرند. برای درک بهتر این موضوع، باید به مسئلهٔ مصرف فضا در شهر اشاره نمود.

شکل ۱. مدل سه‌گانهٔ فضایی و ماتریس تولید اجتماعی فضا (برگرفته از: حبیبی و بزرگ، ۱۳۹۷، ۵۱)

ضرباهنگ کاوی

فضا به مثابهٔ محصولی سیاسی و اجتماعی و همچنین، کالای قابل خرید و فروش، تولید و مصرف می‌شود (برگل و همکاران، ۱۹۸۷). ازین‌رو است که زمان سرمایه با کمک ساعت‌های کاری یکنواخت، تهدیدی برای بهزانو درآوردن همهٔ جنبه‌های زندگی در برابر کار به شمار می‌آید (لوفور، ۱۹۹۲، ۸۹). از یک‌سو، کشمکشی میان نوعی از زمان وجود دارد که معیار، تحمیلی و خارجی است و از سویی دیگر، زمانی از جنس درون‌زاد وجود دارد. ضرباهنگ‌ها حاصل جریان زمان در فضا است. برخی از آن‌ها از امر چرخه‌ای و از طبیعت سرچشمه می‌گیرند که دورهٔ تناوب مشخصی دارند و همچنین نقطهٔ آغاز آن‌ها تکرار می‌شود (هنریکس، تیان، والیاهو، ۲۰۱۴). برخی دیگر، حاصل امر خطی‌اند و به ماشینی شدن بازمی‌گردند. این ضرباهنگ‌ها از گونهٔ مکانیکی و از طریق توالی و بازتولید پدیده‌ای یکسان صورت می‌گیرند که در بازه‌های به تقریب مشابهی تعریف می‌شوند. اگرچه ضرباهنگ خطی و ضرباهنگ چرخه‌ای آشکارا با یکدیگر تفاوت دارند؛ اما به یکدیگر مرتبط‌اند (لوفور، ۱۹۹۲، ۹۰). در اثر بروز شیوه‌های مختلف مصرف فضا است که تضاد و کشمکش میان ضرباهنگ‌ها به وجود می‌آید که به چند ضرباهنگی تعبیر می‌شود که همواره برآمده از تضاد و همچنین، برآمده از مقاومت در

^۱ Spatial Practice

^۲ Representation of Space

^۳ Representational Space

برابر این تضاد است. این رابطه متضاد را می‌توان به کشمکش میان دو گرایش تعییر کرد: یکی، گرایش به یکدستسازی و دیگری، گرایش به تنوع (لوفور، ۱۹۹۲، ۸۹؛ شیلدز، ۲۰۰۴، ۱۳۱، ۲۰۰۹؛ فیشر، ۲۰۰۹، ۵۹). بدین‌سان، فرهنگ تمدن یا نافرمانی در عرصه‌ای از کشمکش به نمایش درمی‌آید و تلاشی برای شکستن چارچوب‌های سنتی به جایگزینی برای شکستن چارچوب‌های سخت تبدیل می‌شود (خواجهزاده، ۸ مهر ۱۳۹۷).

از آن‌رو که شهرها جایی بر روی فعالیت‌های انسانی‌اند؛ در شهرهای است که فضا با تأثیر از زمان، چندگانه و چندلایه می‌شود و زمانی که گروه‌های مختلف مردم، معنای متفاوتی بدان می‌بخشند، این فضا ابعاد اجتماعی را بازتاب می‌دهد (مدنی‌پور، ۲۰۰۱، ۱۵۸). ضرباهنگ کاوی روشنی برای پژوهیدن پدیده‌های فرهنگی، پیچیده و چندلایه، همچون، شهر است که نخست بر هستی‌شناسی بودن و چگونگی وقوع رویدادها در سطح تجربه تمکز دارد؛ و سپس، بر تعاملی بودن و شیوه توصیف اشیاء از طریق نظم‌های ضرباهنگ‌دار مبتنی است. سه مؤلفه اصلی بر مطالعات ضرباهنگ تأثیر دارند: اقلیم، فرهنگ و قدرت انتظام‌بخش. پرداختن به تأثیر این سه مؤلفه بر ضرباهنگ‌های جاری در فضای شهری سبب می‌شوند تا به ناهمگنی موجود در شهرهای موردمطالعه در حوزه جغرافیایی مشابه دست‌یابیم (لوفور، ۱۹۹۲، ۹۱). اقلیم و بستر طبیعی زمین در ضرباهنگ‌های چرخه‌ای تجلی می‌یابند. فرهنگ نیز، با تبیین همه جنبه‌های ویژه زندگی، و به بیانی دقیق‌تر، نظامی از ارزش‌های نهفته در زندگی، است (تولسلی، ۱۳۷۹) که همه این ارزش‌ها در روابط اجتماعی و ضرباهنگ‌ها، خود را می‌گشایند و نشان می‌دهند. ضرباهنگ‌های منتج از فرهنگ، در آینه‌ها، رمزها و روابط در شهرها به چشم می‌آیند (لوفور، ۱۹۹۲، ۹۶). در گذشته، اقلیم و فرهنگ، نقش مهمی در شکل‌گذاشته و فقط به داشتن فنی زمانه در خدمت قدرت بسنده شد (جیبی، ۱۳۹۴). دانش فنی در قالب نظریه‌های برنامه‌ریزی و طراحی شهری و همچنین، طرح‌های شهری تولید شده، در نظام تولید و مصرف، به ابزار قدرت تبدیل شده‌اند و مأموران قدرت سیاسی از آن‌ها برای مهار تهیه و تولید فضا بهره می‌برند. اقلیم و فرهنگ در برابر قدرت عقب‌نشینی می‌کنند تا «شیوه قاهرانه مصرف را پنهان کنند» (لوفور، ۱۹۹۲، ۷۴). با کاوش ضرباهنگ می‌توان دریافت که چگونه ضرباهنگ‌ها به تجربه انسانی در بستر فضا شکل می‌دهند و چگونه این تجربه‌ها، خمیرمایه زندگی روزانه و تقابل آن با روزمرگی می‌شوند (مارتینوویچ، ۲۰۱۳). کاوش ضرباهنگ کمک می‌کند تا با رویکردی فرارشته‌ای، به مطالعه بعد پنهان زندگی در ساحت فضاهای شهری بنشینیم (لوفور، ۱۹۹۲، ۳۸). در کاوش ضرباهنگ زندگی روزانه، توجه به این بعد پنهان است که ما را به شناسایی جنبه‌هایی رهنمون می‌سازد که در برابر قدرت مقاومت می‌کنند و فضای شهری را بهسان فضای تحول به نمایش می‌گذارند لوفور، (۱۹۹۲، ۲۶).

پیشینهٔ پژوهش

لوفور با مقایسه ضرباهنگ‌های شهرهای مدیرانه‌ای و شهرهای اقیانوسی به دلیل تفاوت میان این شهرها می‌پردازد (لوفور، ۱۹۹۲). شاید این دیدگاه، شبیه پرداختن به جبر جغرافیایی باشد (خاکرن، ۱۳۷۷، ۱۳۸۱، ۴۸) یا در ارتباط با آرای متنسکیو درباره تأثیر جغرافیا و اقلیم بر روحیه ملت‌ها به نظر آید (رجیمی سجاسی، ۱۳۸۹، ۱۰۵). لوفور این دستمایه را با دیدگاهی متفاوت بررسی می‌کند. او فقط به تأثیر اقلیم نمی‌پردازد، بلکه با توجه به ضرباهنگ‌های خطی و چرخه‌ای به این نتیجه می‌رسد که تحمیل نظم از سوی قدرت و در مقابل، مقاومت لایه‌های زیرین به چه شکل خود را در فضاهای شهری نشان می‌دهد. او با بسط نظریه لحظه‌ها و با تأثیر از نیچه، چنین باور دارد که رویدادهای ویژه واجد مدت‌زمانی محدودند که در زندگی روزانه پنهان می‌شوند و این رویدادها، پیوستگی زندگی روزانه را با معرفی دگرگونی‌های بنیادین، از هم‌می‌گسلند (لوفور، ۱۹۹۲). برگردان کتاب ضرباهنگ کاوی به انگلیسی، سبب شد تا این موضوع در پژوهش‌های مختلفی دنبال شود. روش غالب پژوهش در آن‌ها، بهره‌گیری از مطالعات میدانی و مطالعات کتابخانه‌ای بوده است. آنان همچنین، به بررسی موارد متعددی پرداخته‌اند که از دسته‌بندی آن‌ها، می‌توان به جدول ۱ دست‌یافت.

^۱ Shields

^۲ Fisher

^۳ Martinović

جدول ۱

دسته‌بندی پژوهش‌های پیشین با موضوع ضرباہنگ کاوی بر اساس معیارهای مورد پژوهش

فضا	معیارها	پژوهشگران (سال)	مکان
نحوه	میزان تفاوت ادراکی مردم از فضای طی شباهنگ روز و فصلها	لوفور (۱۹۹۲): داتی (۲۰۱۱); مارتینوویچ (۲۰۱۳).	شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ سومراسویل؛ همشایر.
نحوه	تغییرات منظر صوتی حاصل چرخه‌های اقلیمی	لوفور (۱۹۹۲): مارتینوویچ (۲۰۱۳).	شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ سومراسویل.
نحوه	اطلاعات حاصل از حواس پنج گانه	لوفور (۱۹۹۲): مارتینوویچ (۲۰۱۳); سیمپسون (۲۰۰۸); لتووری و کرکلا (۲۰۱۳).	شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ سومراسویل؛ لندن؛ لیسبون.
نحوه	تأثیر متقابل ضرباہنگ‌های خطی و ضرباہنگ‌های طبیعی	لوفور (۱۹۹۲): لیم (۲۰۱۳); مارتینوویچ (۲۰۱۶); سینکلر (۲۰۱۳); اسکنل (۲۰۰۶); شاو (۲۰۱۲); بحرینی و آفکریمی (۱۳۹۵)؛ هدرینگتون (۲۰۱۳)؛ قلعه نوبی و جبل عاملیان (۱۳۹۴).	شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ لندن؛ سومراسویل؛ شانگهای؛ بیوکاسل؛ همشایر؛ بیزد؛ فومن؛ شهرکرد؛ بوشهر؛ اصفهان.
نحوه	نوع ضرباہنگ‌ها (چند ضرباہنگی، خوش ضرباہنگی، بد ضرباہنگی)	لوفور (۱۹۹۲): لیم (۲۰۱۳); پریسکات (۲۰۱۱); اشمیدر (۲۰۱۲); گونزالز (۲۰۱۶)؛ پزانوسکی-براؤن (۲۰۱۵)؛ کلامرمنت (۲۰۱۶)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳)؛ مورتون (۲۰۱۵)؛ لاجرکویست (۲۰۱۳)؛ مارکو (۲۰۱۷)؛ اسکنل (۲۰۰۶)؛ قلعه نوبی و جبل عاملیان (۱۳۹۴).	شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ لندن؛ بلفاراست؛ اسکاتلند؛ ایالات متحده؛ سومراسویل؛ مکزیک؛ شانگهای؛ اسپانیا؛ نیوکاسل؛ اصفهان.
نحوه	رابطه نسبی ضرباہنگ‌ها (شیوه جهت‌گیری، توزیع، رد یا پذیرش ضرباہنگ‌ها)	لوفور (۱۹۹۲): لیم (۲۰۱۳)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳)؛ سیمپسون (۲۰۰۸)؛ اسکنل (۲۰۰۶)؛ شاو (۲۰۱۲).	شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ لندن؛ سومراسویل؛ نیوکاسل.
نحوه	تأثیر متقابل راهبردهای غیررسمی و مداخلات برنامه‌ریزی شده در شکل‌گیری ضرباہنگ‌ها	لوفور (۱۹۹۲): لیم (۲۰۱۶)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳)؛ سینکلر (۲۰۱۳)؛ ایوانز (۲۰۰۱)؛ مورتون (۲۰۱۵)؛ سیمپسون (۲۰۰۸)؛ لتووری و کرکلا (۲۰۱۳)؛ شاو (۲۰۱۲)؛ بحرینی و آفکریمی (۱۳۹۵)؛ قلعه نوبی و جبل عاملیان (۱۳۹۴).	شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ لندن؛ سومراسویل؛ مکزیک؛ نیوکاسل؛ همشایر؛ اصفهان.
نحوه	تأثیر متقابل مکان و نوع ضرباہنگ‌ها	لوفور (۱۹۹۲): لیم (۲۰۱۳)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳)؛ سینکلر (۲۰۱۳)؛ سیمپسون (۲۰۰۸)؛ اسکنل (۲۰۰۶)؛ شاو (۲۰۱۲)؛ لاجرکویست (۲۰۱۳)؛ مورتون (۲۰۱۵)؛ سیمپسون (۲۰۰۸)؛ لتووری و کرکلا (۲۰۱۳)؛ شاو (۲۰۱۲)؛ بحرینی و آفکریمی (۱۳۹۵)؛ قلعه نوبی و جبل عاملیان (۱۳۹۴).	شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ لندن؛ سومراسویل؛ شانگهای؛ لیسبون؛ نیوکاسل؛ شهرکرد؛ بوشهر؛ بیزد؛ فومن؛ اصفهان.
نحوه	میزان همخوانی میان مؤلفه‌های کالبدی و آسایش اقلیمی	بحربنی و آفکریمی (۱۳۹۵)؛ بحرینی و خرسروی (۱۳۹۴)؛ قلعه نوبی و جبل عاملیان (۱۳۹۴).	شهرکرد؛ بوشهر؛ بیزد؛ فومن؛ اصفهان.
نحوه	تغییرات سیمای شهر مناسب با ضرباہنگ‌های چرخه‌ای	بحربنی و آفکریمی (۱۳۹۵)؛ بحرینی و خرسروی (۱۳۹۴)؛ قلعه نوبی و جبل عاملیان (۱۳۹۴).	شهرکرد؛ بوشهر؛ بیزد؛ فومن؛ اصفهان.
نحوه	نوع خدمات و امکانات رسمی و غیررسمی در فضاء، طی چرخه‌های زمانی مختلف در طول شباهنگ روز	لوفور (۱۹۹۲): لتووری و کرکلا (۲۰۱۳)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳)؛ لاجرکویست (۲۰۱۳)؛ شاو (۲۰۱۲)؛ بحرینی و آفکریمی (۱۳۹۵)؛ بحرینی و خرسروی (۱۳۹۴)؛ قلعه نوبی و جبل عاملیان (۱۳۹۴).	شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ لیسبون؛ سومراسویل؛ نیوکاسل؛ شهرکرد؛ بوشهر؛ بیزد؛ فومن؛ اصفهان.
نحوه	گفتمان‌های غالب رسمی در فضای شهری	لوفور (۱۹۹۲): مارتینوویچ (۲۰۱۳)؛ سیمپسون (۲۰۰۸)؛ لتووری و کرکلا (۲۰۱۳)؛ شاو (۲۰۱۲)؛ داتی (۲۰۱۱).	شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ سومراسویل؛ لندن؛ لیسبون؛ نیوکاسل؛ همشایر.
نحوه	انضباط سیاسی مؤثر بر تولید ضرباہنگ‌های رسمی	لوفور (۱۹۹۲): لیم (۲۰۱۶)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳)؛ سینکلر (۲۰۱۳)؛ ایوانز (۲۰۰۱)؛ مورتون (۲۰۱۵)؛ سیمپسون (۲۰۰۸)؛ لتووری و کرکلا (۲۰۱۳)؛ شاو (۲۰۱۲)؛ داتی (۲۰۱۱).	شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ لندن؛ سومراسویل؛ مکزیک؛ نیوکاسل؛ همشایر.

فضا	معیارها	پژوهشگران (سال)	مکان
شیوه مصرف فضا از سوی گروههای مختلف حاضر	لوفور (۱۹۹۲)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳)؛ سیمپسون (۲۰۰۸)؛ لتووری و کرکلا (۲۰۱۳)؛ شاو (۲۰۱۲)؛ داتی (۲۰۱۱)؛ قلعه نوبی و جبل عاملیان (۱۳۹۴).	شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ سومراسویل؛ لندن؛ لیسبون؛ نیوکاسل؛ همشایر؛ اصفهان.	
تعدد و نوع فعالیتهای مشترک و خودانگیخته بیرونی	لوفور (۱۹۹۲)؛ لیون (۲۰۱۶)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳)؛ ایوانز (۲۰۰۱)؛ مورتون (۲۰۱۵)؛ سیمپسون (۲۰۰۸)؛ لتووری و کرکلا (۲۰۱۳)؛ شاو (۲۰۱۲)؛ داتی (۲۰۱۱)؛ قلعه نوبی و جبل عاملیان (۱۳۹۴).	شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ لندن؛ سومراسویل؛ مکزیک؛ نیوکاسل؛ همشایر؛ اصفهان.	
نوع و شکل روابط آشکار مردم در فضا و فعالیتهایشان	لوفور (۱۹۹۲)؛ لیون (۲۰۱۶)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳)؛ ایوانز (۲۰۰۱)؛ مورتون (۲۰۱۵)؛ سیمپسون (۲۰۰۸)؛ لتووری و کرکلا (۲۰۱۳).	شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ لندن؛ سومراسویل؛ مکزیک؛ نیوکاسل؛ لیسبون.	
مدت زمان در دسترس برای مردم برای حضور در فضا و استفاده از آن با توجه به ویژگی‌های اقلیمی	بحربنی و آفکریمی (۱۳۹۵)؛ بحربنی و خسروی (۱۳۹۴)؛ قلعه نوبی و جبل عاملیان (۱۳۹۴).	شهرکرد؛ بوشهر؛ بزد؛ فومن؛ اصفهان.	
تواتر و مدت زمان رویدادها و آینهای فرهنگی	لوفور (۱۹۹۲)؛ لیم (۲۰۱۳)؛ لیون (۲۰۱۶)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳)؛ سینکلر (۲۰۱۳)؛ سیمپسون (۲۰۰۸)؛ لاجر کویست (۲۰۱۳)؛ اسکلن (۲۰۰۶)؛ شاو (۲۰۱۲)؛ داتی (۲۰۱۱).	شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ سومراسویل؛ شانگهای؛ نیوکاسل؛ همشایر.	
تأثیر ویژگی‌های فرهنگی بر تسهیل/تحدید حضور در فضا	لوفور (۱۹۹۲)	شهرهای حاشیه دریای مدیترانه	

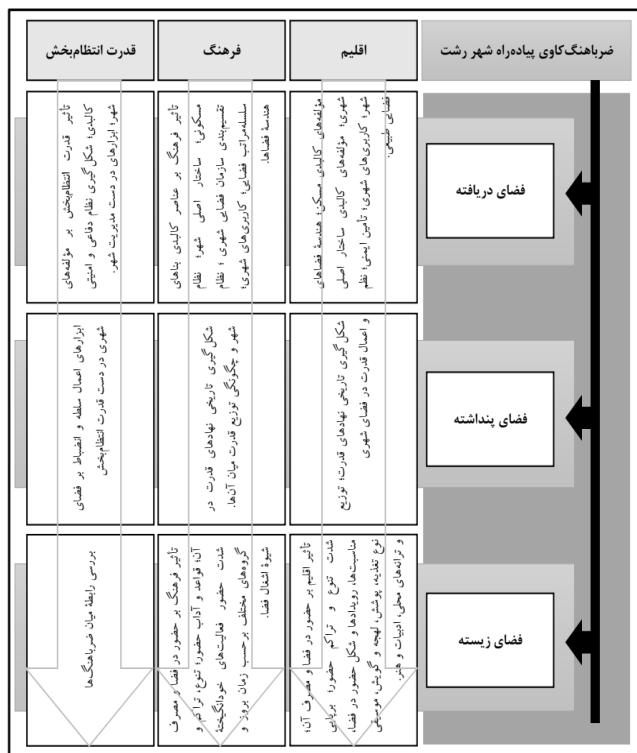
از مجموعه این پژوهش می‌توان بدین نتیجه رسید که در حوزه شهرسازی، درباره شیوه مصرف زمان‌مند فضا از طریق زندگی روزانه و بهویژه، با تأکید همزمان بر اقلیم، فرهنگ و قدرت انتظام‌بخش پژوهشی صورت نپذیرفته است. از این‌رو، پژوهش حاضر به دلیل مطالعه تأثیر این سه مؤلفه بر ضرباهنگ‌های سه گونه فضا (دریافتی، پنداشته و زیسته) که بهسان تقابل قدرت و مقاومت در زندگی روزانه بروز می‌یابند و فضا را به ساحت اصلی این تقابل بدل می‌سازند، پژوهشی جدید به شمار می‌آید؛ پژوهشی که در پی چگونگی مصرف خلاق و زمان‌مند فضا از سوی مردم است. مجموعه معیارهایی به دست آمده در پیشینه پژوهش، در جدول ۲ خلاصه و دسته‌بندی شدند تا بتوان از مجموعه آن‌ها، معیارهای پژوهش حاضر را تعیین و تدقیق نمود.

جدول ۲. معیارهای پژوهش حاضر

فضا	مؤلفه‌ها	معیارهای ضرباهنگ کاوی
اقلیم	– تبیین تأثیر اقلیم بر مؤلفه‌های کالبدی در محیط مصنوع شامل مؤلفه‌های کالبدی خانه‌های مسکونی (تراکم، توده و فضا، مصالح)؛ استقرار و هم‌جواری بناهای مسکونی (جهت‌گیری، هم‌جواری، معابر، دید و منظر)؛ هندسه فضاهای شهری (محور گرایی، مرکزگرایی، جهت‌های اصلی، فرم‌ها، نقاط عطف، ورودی‌ها، شیوه تکرار)؛ مؤلفه‌های کالبدی ساختار اصلی شهر؛ کاربری‌های شهری (شیوه استقرار، توزیع و تکرار)؛ مؤلفه‌های تأمین اینمنی.	
فرهنگ	– تبیین تأثیر فرهنگ بر عناصر کالبدی در محیط مصنوع شامل مؤلفه‌های کالبدی بناهای مسکونی؛ ساختار اصلی شهر؛ نظام تقسیم‌بندی سازمان فضایی شهری (نظام محله بندی، بیان فیزیکی محدوده‌ها)؛ نظام سلسه‌مراتب فضایی قلمروهای خصوصی تا عمومی در شهر؛ کاربری‌های شهری (چگونگی استقرار، توزیع و نحوه تکرار)؛ هندسه فضاهای شهری (شامل محور گرایی، مرکزگرایی، جهت‌های اصلی، فرم‌ها، نقاط عطف، ورودی‌ها، شیوه تکرار).	
قدرت	– تبیین تأثیر قدرت انتظام‌بخش بر مؤلفه‌های کالبدی در محیط مصنوع شامل شکل‌گیری مؤلفه‌های کالبدی در نظام دفاعی و امنیتی شهر (تاریخی و معاصر)؛ ابزارهای در دست مدیریت شهر.	انتظام‌بخش
اقلیم	– تبیین تأثیر اقلیم بر شکل‌گیری تاریخی نهادهای قدرت در شهر؛ چگونگی توزیع و اعمال قدرت در فضاهای شهری.	
فرهنگ	– تبیین تأثیر فرهنگ بر شکل‌گیری تاریخی نهادهای قدرت انتظام‌بخش در شهر و چگونگی توزیع قدرت میان آن‌ها در این	

فضاهای

<p>قدرت انتظامبخش سایر قدرت‌های شکل‌دهنده به فضاهای شهری</p> <p>- تبیین تأثیر اقلیم بر حضور در فضا و مصرف آن؛ شدت تنواع و تراکم حضور گروه‌های مختلف در فضاهای شهری؛ زمان انجام فعالیت‌های روزانه، مدت زمان دوام و توانتر حضور فعالیت‌ها به تناسب چرخه‌های اقلیمی.</p> <p>- تبیین تأثیر اقلیم بر مناسبت‌ها، رویدادها و شکل حضور در فضا، شامل برپایی فعالیت‌های آینینی چرخه‌ای؛ نوع تقدیمه، پوشش، لهجه و گویش، موسیقی و ترانه‌های محلی، ادبیات و هنر.</p> <p>- تبیین تأثیر فرهنگ بر حضور در فضا و مصرف آن؛ قواعد و آداب حضور گروه‌های مختلف در فضاهای شهری؛ تنوع، تراکم و شدت حضور فعالیت‌های خودانگیخته گروه‌های مختلف بر حسب زمان بروز و شیوه اشغال فضا.</p> <p>- بررسی رابطه میان ضرباوهنگ‌ها</p>	<p>زیسته فرهنگ</p> <p>قدرت انتظامبخش</p>
--	--

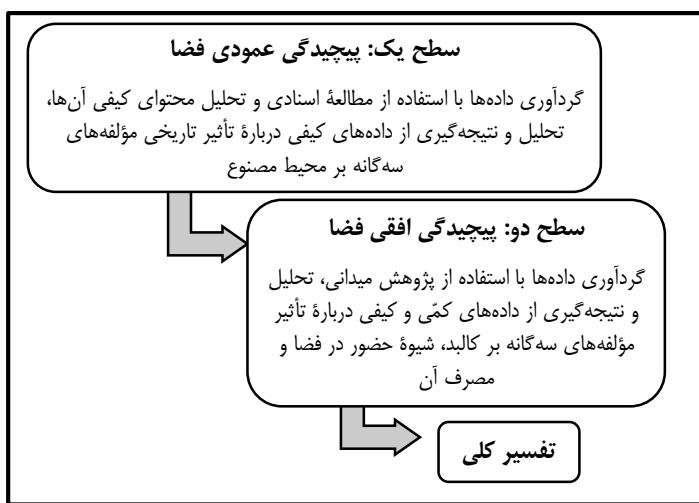

شکل ۲. مدل مفهومی پژوهش

با توجه به جدل سه سویه فضایی و سه گانه اقلیم، فرهنگ و قدرت انتظامبخش، فضای شهری تجلی گاه اصلی رویدادهای زندگی روزانه و روزمرگی است که هر یک، واحد ضرباوهنگ‌هایی اند. ضرباوهنگ در حوزه‌های مختلف، معناهای متعددی می‌پاید. در این پژوهش، منظور از ضرباوهنگ آن کیفیتی است که از پیوند فضا با بعد چهارم خود، یعنی زمان، حاصل می‌شود. با جاری شدن زمان در فضا و حضور انسان با بدن فیزیکی خود در فضا است که همه فعالیت‌های انسانی در فضا، واحد ضرباوهنگ می‌شود. با توجه به جدل سه سویه، فضا در سه گونه آن، یعنی فضای دریافته (امر کالبدی)، فضای پنداشته (امر ذهنی) و فضای زیسته (امر اجتماعی) در نظر گرفته و در هر یک از این سه گونه، تأثیر سه مؤلفه اصلی، یعنی اقلیم، فرهنگ و قدرت انتظامبخش، بر شکل‌گیری و استمرار ضرباوهنگ‌ها با کمک معیارهای مستخرج، مطالعه شد. با توجه به جمع‌بندی مبانی نظری، پیشینهٔ پژوهش و استنتاج از مجموعه آن‌ها، مدل مفهومی به شرح شکل ۲ تدوین شده است.

روش پژوهش

پرسش اصلی این است که «چگونه می‌توان از ضرباوهنگ‌کاوی برای ساماندهی بهتر مصرف فضا بهره برد؟» پاسخ بدین پرسش، مستلزم انتخاب روشی متناسب با پیچیدگی موضوع پژوهش بود. ازین‌رو، به پارادایم پس‌اساختارگرایی استناد شد تا بر اساس تحول همیشگی مدلول به اقتضای دال، بتوان واقعیت را بهسان امری پاره‌پاره، رقيق و با خواص فرهنگی دید که در زمان‌های خاص، با مضامین باریک‌بینانه و جزئیات روی می‌دهد. بدین‌سان، با تأکید بیشتر بر هیئت و کالبد، تلاش شد تا گروه‌های مردمی و مصرف‌کننده فضا را درون متن زمان مطالعه نماییم (ساراب، ۱۹۹۳؛ ۱۱؛ رحمانی فیروزجاه، ۱۳۸۳؛ لوفور، ۱۹۷۴؛ لوفور، ۱۹۹۲). استفاده از این پارادایم کمک نمود تا فضای شهری را در ارتباط با مردم و زندگی اجتماعی آنان مطالعه نماییم (لوفور، ۱۹۹۲). به همین دلیل، از روش پس‌رونده-

شکل ۳. طرح و الگوی روش ترکیبی در پژوهش حاضر (برگرفته از: کرسول و پلانوکلارک، ۲۰۰۸)

پیش‌رونده^۱ استفاده شد که شامل مفاهیمی از فرآیندهای سرتاسری برای مطالعه فضای اجتماعی است و امکان گردآوری داده‌های مختلفی را فراهم می‌کند (لوفور، ۱۹۶۸، ۱۱۷). با استفاده از روش یادشده، سه‌گانه فضای زیسته دریافت‌پنداشته و تأثیر مؤلفه‌های اقلیم-فرهنگ-قدرت انتظامی خش بر آن‌ها در دو راستا بررسی شد: یکی، مطالعه پیچیدگی عمودی فضا؛ و دیگری، مطالعه پیچیدگی افقی آن. برای مطالعه پیچیدگی عمودی به تاریخ فضا در شهر رشت مراجعه شد. در مطالعه پیچیدگی افقی، به ضربانه‌گهای مختلف شهر و مردمانش در بازه زمانی معین پرداخته و تلاش شد تا فعالیت‌های گروههای مختلف مصرف‌کنندگان فضا پویش^۲

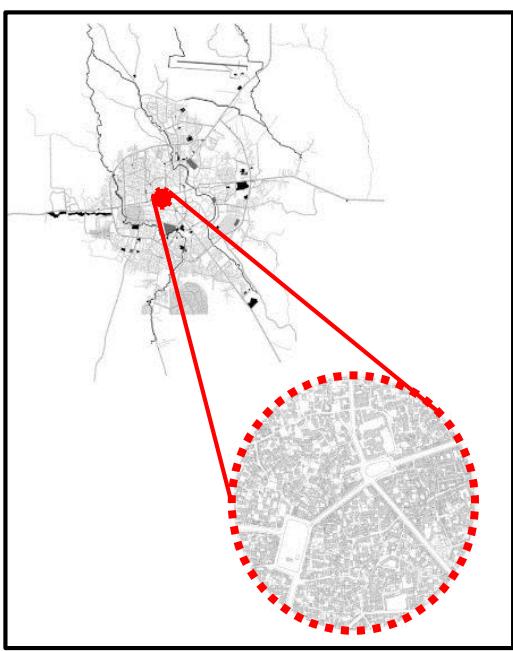
شود. در سطح اول، برای مطالعه پیچیدگی عمودی فضا از مطالعه استناد کتابخانه‌ای و سپس، تحلیل محتوای کیفی و تفسیر آن‌ها بهره برده شد. در سطح دوم، از روش پژوهش میدانی و توصیفی استفاده شد. از آن‌رو که اکتفای صرف به داده‌های کمی یا کیفی ممکن نبود، از مزیت‌های هر دو روش کمی و کیفی بهره برده شد. از سویی، از زبان تفسیر در پژوهش کیفی، دیدن موردها در بافت خود، اختصاص دادن معانی به رویدادها و دیدن رویدادها از چندین نگاه استفاده (نیومن، ۲۰۰۰، ۳۵۶) و از سویی دیگر، بر اندازه‌گیری امور عینی، تأکید شد (نیومن، ۵۴، ۲۰۰۰). سپس، با استفاده از رویکرد ترکیبی و با ترکیب داده‌های کمی و کیفی از طریق توجه به روندها، تعیین‌ها و همچنین، درک عمیق از دیدگاه‌های شرکت‌کنندگان، تصویر جامع‌تری از موضوع پژوهش فراهم گردید (کرسول، ۲۰۰۷، ۳۶-۳۷). در پایان، داده‌های گردآوری شده با یکدیگر تلفیق شدند. به طور کلی، چهار گونه طرح‌های اصلی روش‌های ترکیبی عبارت‌اند از: همسوسازی، تودرتو، تبیینی و اکتشافی (کرسول و پلانوکلارک، ۱۳۹۴، ۶۹). در این پژوهش از طرح همسوسازی استفاده شد (شکل ۳): زیرا در این الگو از روش‌های متفاوتی برای بررسی سطوح مختلف استفاده می‌شود و سپس، نتایج حاصل از مطالعه هر سطح، در یک تفسیر کلی با یکدیگر ادغام می‌شود (کرسول و پلانوکلارک، ۲۰۰۸، ۷۳).

یافته‌ها و بحث محدوده پژوهش

پیاده راه فرهنگی شهر رشت، طی فرآیندی تاریخی شکل‌گرفته است که طیف گسترده‌های از فعالیت‌ها و کاربری‌ها در آن وجود دارد و از این‌رو، ضربانه‌گهای مختلفی در آن دیده می‌شود. محدوده پژوهش در مرکزی‌ترین قسمت شهر رشت و در قلب بافت تاریخی آن قرار دارد. محدوده پژوهش شامل حدفاصل میدان شهرداری و سبزه‌میدان و همچنین، محور پیاده راه علم‌الهدی است که این دو میدان را به یکدیگر متصل نموده است (شکل ۴). در این محدوده، کاربری‌های اداری، تجاری و فرهنگی مختلفی مستقر شده است. این محدوده طی طرحی آمرانه به نام «طرح شهری پیاده رام فرهنگی رشت» و با نظارت شهرداری وقت در سال ۱۳۹۴، به شکل کنونی درآمد. این فضا از جمله فضاهای اصلی و عمومی شهر رشت به شمار می‌آید که جاذب جمعیت گردشگر و بومی از قشرهای گوناگون است. محدوده پژوهش شامل میدان شهرداری، خیابان علم‌الهدی و سبزه‌میدان بود. میدان شهرداری رشت، نخستین میدان شهرداری در ایران است که قدمت ساخت آن به دوره پهلوی اول و سال ۱۳۰۱ هجری شمسی بازمی‌گردد. این

^۱ Regressive-Progressive Method

^۲ Scan

شکل ۴. موقعیت محدوده پژوهش در شهر رشت

میدان، از نشانه‌های مدرن شهرسازی در شهر رشت به شمار می‌آید و از سال ۱۳۰۴ هجری شمسی، تغییرات آمرانه شهرسازی از میدان آغاز شده بود؛ برای مثال، احداث نخستین خیابان‌های مستقیم و راست‌گوش که به میدان ختم می‌شدند، و همچنین، اعمال ضوابط نوکلاسیک در بدنه خیابان برای رعایت تقارن و توانان در نمای ساختمان‌های جدید از آن جمله‌اند. از سال ۱۳۴۲ هجری شمسی، با رواج یافتن الگوی مدرن و راه یافتن خودرو به بافت شهر، دستخوش دگرگونی در فرم و عملکرد شد. بدین ترتیب، پیرامون میدان، کاربری‌های اداری، تجاری و فرهنگی مستقر شدند و همچنین، یکی از دهانه‌های بازار اصلی شهر به سوی میدان گشوده شد. سبزه‌میدان، میدان اصلی دیگری است که در محدوده پژوهش قرار دارد. عملکرد این میدان بیش از آنکه در خدمت ترافیک سواری باشد، به فضای سبز شهری اختصاص دارد.

پیرامون میدان نیز، بنای‌های تاریخی مانند حمام، بازار، مسجد و مدرسه قرار دارد که از دوران صفویه بر جای‌مانده‌اند. این میدان در زمان حکومت محمدولی خان تنکابنی (نصرالسلطنه) در زمان سلطنت ناصرالدین‌شاه قاجار بازسازی و بهسازی و از همان زمان، به گردشگاری عمومی تبدیل شد. خیابان علم‌الهدی^۱ یا به تعییر قدیمی‌ها، شانزه‌لیزه رشت، اصلی‌ترین خیابان منشعب از سبزه‌میدان و اتصال دهنده آن با میدان شهرداری، مسیری پیاده و از جمله طرح‌های شهری موفق در شمال کشور است. خیابان علم‌الهدی، در سال ۱۳۱۰ هجری شمسی با تصویب و اجازه وزارت داخله و با هدف عمران و زیباسازی شهر احداث شد. در حال حاضر، با اجرای طرح شهری جدید، این مسیر به مسیری پیاده و با ۲۷۵ متر طول و ۲۷ متر عرض تبدیل شده است. در این مسیر سنگفرش، اجزای متعددی مانند مبلمان شهری، مجسمه، آبنما، چراغ‌های روشنایی و باغچه‌هایی ساخته شده‌اند که بر کیفیت منظر شهری می‌افزایند.

مطالعه پیچیدگی عمودی فضا در شهر رشت

در تحلیل پیچیدگی عمودی فضا، روش‌هایی کاربرد دارند که وضعیت توسعه تاریخی را مشخص می‌کنند (الدن، ۲۰۰۴، ۸). در این سطح، برای فهم «وضعیت اجتماع» یا به بیانی، شناخت چگونگی تحول در فضای دریافت، پنداشته و زیسته و تأثیر مؤلفه اقلیم، فرهنگ و قدرت به تاریخ فضا رجوع شد تا بتوان تاریخچه و پیشینه جامعه را تحلیل نمود. به اقتضای موضوع موردمطالعه، از روش مطالعات اسنادی، سند گزینی، تحلیل اسناد و مذاقه در آن‌ها استفاده شد (کرسول، ۲۰۰۷، ۱۷۰). با توجه به کیفی بودن ماهیت این بخش، هدف از گردآوری داده‌ها، کسب درک عمیق از پدیده موربدبررسی، به جای تعمیم یافته‌ها است. از این‌رو، نمونه‌های پژوهش به گونه‌ای انتخاب می‌شوند تا اطلاعات بهتری برای پاسخ به پرسش‌های پژوهش فراهم شود. نمونه‌گیری در پژوهش کیفی، به گونه‌ای هدفمند است و حجم نمونه نیز به سطح اشباع نظری مسائل پژوهش بستگی دارد (کرپیندورف، ۲۰۱۸، ۳۰-۲۶). برای کاوش پیچیدگی عمودی فضا بر اساس تاریخ شهر رشت، به اسناد و منابع کتابخانه‌ای مراجعه شد. درمجموع، با استناد به پایگاه‌های کتابخانه‌ای مختلف که به ثبت مقاله‌ها و کتاب‌های مختلف تعلق داشتند، حدود ۱۰۵۸۹ کتاب تاریخی و ۹۶۰۵ مقاله درباره تاریخ رشت وجود داشت. سپس، مربوطترین منابع از جمله کتاب، مقاله، سفرنامه و سند انتخاب شدند که در آن‌ها، به ابعاد مختلفی مانند تاریخ، مذهب، سیاست، اقتصاد، فرهنگ و آداب و رسوم خطه گیلان پرداخته شده بود. با مروری بر مجموعه این آثار، ۵۰ سند تاریخی، مشخص و مطالعه، و سپس، با توجه به ویژگی موضوعی، تحلیل و بررسی شدند. در آغاز، به ویژگی‌های اقلیم، فرهنگ و قدرت انتظام‌بخش در شهر مورددپژوهش پرداخته (جدول ۳) و سپس، تأثیر این ویژگی‌ها بر فضای دریافت، پنداشته و زیسته در این شهر

^۱ حجت‌الاسلام علم‌الهدی با نام اصلی « حاج شیخ علی حلقة سری » از روحانیون صاحب نام رشت که به نهضت جنگ پیوست.

بررسی شد (جدول ۴) و تلاش شد تا مهم‌ترین مقوله‌های مرتبط با سه مؤلفه و سه گونه فضایی با استفاده از روش تحلیل استنادی، بررسی و واکاوی شوند. برای این هدف، مهم‌ترین و برجسته‌ترین گزاره‌های موجود در اسناد موردمطالعه استخراج و سپس، با پیوسته‌گیری از روش تحلیل موضوعی در ارتباط با معیارهای پژوهش تدقیق و دسته‌بندی شدند (پراون و کلارک، ۲۰۰۶).

جدول ۳

مؤلفه‌ها	مصادق‌ها	منابع
اقليم	طغیان فصلی رودخانه؛ دمای معتدل شهر؛ بارش فراوان باران؛ رطوبت بالای هوا؛ باروری خاک برای تولید برق؛ وزش نسیم خنک تابستان در شب، از جنوب به شمال و در روز، از شمال به جنوب؛ بازش باران‌های شدید از سمت غرب و شمال غربی.	شریف رازی (۱۳۵۲)؛ رایینو (۱۳۵۷)؛ زاهدی (۱۳۷۷)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۹۶)؛ محمودپور و همکاران (۱۳۸۹)
فرهنگ	وابستگی بالای قومی و قبیله‌ای؛ روحیه شورشی مردم؛ غلبه شیوه سکونت روستایی؛ مهاجرت‌های میان منطقه‌ها؛ رواج تعصب مذهبی از دوران صفوی؛ ارتقای سطح زندگی و فرهنگ با افزایش مراودات سیاسی و بازگانی با دیگر کشورها؛ فرهنگ تعاملی می‌بینیم با حضور گسترش زبان؛ تقسیم کار مشخص میان زنان و مردان در گیلان؛ امنیت بالای شهر برای مسافران، زنان و کودکان؛ روحیه همیستگی و تعاون میان مردم؛ رایج بودن باورهای خرافی میان مردم.	شریف رازی (۱۳۵۲)؛ رایینو (۱۳۵۷)؛ راوندی (۱۳۵۴)؛ اولکاریوس (۱۳۶۳)؛ قاجار (۱۳۶۴)؛ ملک زاده (۱۳۸۳)؛ کشودروست و پروری مقدم (۱۳۸۹)؛ جوانی یگانه و زادفاد (۱۳۹۴)؛ محمودپور و همکاران (۱۳۹۶)؛ ورمقانی و سلطان زاده (۱۳۹۷)
قدرت	وجود خُرد قدرت‌ها و رقابت تنگانگ میان آن‌ها؛ نبود امنیت سیاسی در منطقه به دلیل تعدد حکومت‌های محلی و مدت‌زمان کوتاه حکومت آنان؛ مرکزیت یافتن شهر رشت در منطقه بیه پس از زمان صفوی (اعمال قدرت مذهبی)؛ اهمیت بالای اقتصادی رشت از دوران قاجار با تولید ابریشم و صادرات آن به کشورهای دیگر (اعمال قدرت اقتصادی)؛ بروز تنش‌های دائمی در بدنه قدرت داخلی و رویارویی با قدرت بیگانه؛ حمله و حضور بیانی نیروهای اشغالگر داخلی و خارجی و استفاده از کانون رشت برای سلطه بر ایران؛ حضور گسترش دولت‌های خارجی به واسطه عهدنامه مختلف و ایجاد کنسولگری در رشت؛ بهره‌گیری قدرت داخلی از اغلاقات اقتصادی مالیات و حق گمرک برای تسلط بر کانون اقتصادی رشت و مهار وضعیت سیاسی آن؛ افزایش قدرت دولت مرکزی در دوران پهلوی.	سانسون (۱۳۴۶)؛ راوندی (۱۳۵۴)؛ راوندی (۱۳۵۴)؛ راوندی (۱۳۵۴)؛ رایینو (۱۳۵۷)؛ عزالدوله و ملکونوف (۱۳۶۳)؛ سید کباری (۱۳۷۸)؛ ملک‌زاده (۱۳۸۳)؛ آبراهامیان (۱۹۸۲)؛ پرتو (۱۳۸۴)؛ شریعتی فوکلای (۱۳۸۸)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۹۶)؛ محمودپور و همکاران (۱۳۸۹)
انتظام‌بخش		

جدول ۴ کاوی خربازانگ

مقاييس	معيارها	مصاديقها	منابع
جهتگيری	فرم	نظم ارگانیک، تقارن و عدم تقارن، تکرار و مرکزگرایی، فرم‌های ساده	دالمانی (۱۳۳۵)؛ میرزا ابراهیم (۱۳۵۵)؛ راپینو (۱۳۵۷)؛ عزالدوله و ملکونوف (۱۳۶۳)؛ قاجار (۱۳۶۴)؛ زاهدی (۱۳۷۷)؛ فوروکوا (۱۸۸۰)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)
همچوالي و معابر	عملکرد	دسته‌بندی اقلیمي و سادگی عملکردها با استفاده چندمنظوره از فضاهای برونو گرا	دالمانی (۱۳۳۵)؛ میرزا ابراهیم (۱۳۵۵)؛ راپینو (۱۳۵۷)؛ عزالدوله و ملکونوف (۱۳۶۳)؛ قاجار (۱۳۶۴)؛ زاهدی (۱۳۷۷)؛ فوروکوا (۱۸۸۰)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)
بنها و منظر	مصالح	استفاده از چوب، شلتوك و گالی، سفال، آجر، لته برای عایق‌بندی حرارتی و رطوبتی	دالمانی (۱۳۳۵)؛ میرزا ابراهیم (۱۳۵۵)؛ راپینو (۱۳۵۷)؛ عزالدوله و ملکونوف (۱۳۶۳)؛ قاجار (۱۳۶۴)؛ زاهدی (۱۳۷۷)؛ فوروکوا (۱۸۸۰)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)
جهتگيری	تراكم	بافت گشوده و کم تراکم شهر، حداقل دیوارهای اشتراکی میان خانه‌ها	دالمانی (۱۳۳۵)؛ میرزا ابراهیم (۱۳۵۵)؛ راپینو (۱۳۵۷)؛ عزالدوله و ملکونوف (۱۳۶۳)؛ قاجار (۱۳۶۴)؛ زاهدی (۱۳۷۷)؛ فوروکوا (۱۸۸۰)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)
بنها و منظر	تعدد و فضا	تبدیل وزن بصری توده با فرم‌های کشیده و پلاکهای گسترش، توده محاط در فضا در راهی بلند، پنجه‌های عمودی، ساده و وسیع رو به ایوان‌های شمالی یا جنوبی	دالمانی (۱۳۳۵)؛ میرزا ابراهیم (۱۳۵۵)؛ راپینو (۱۳۵۷)؛ عزالدوله و ملکونوف (۱۳۶۳)؛ قاجار (۱۳۶۴)؛ زاهدی (۱۳۷۷)؛ فوروکوا (۱۸۸۰)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)
جهتگيری	بازشوها	سادگی ظاهری بنها و کمتر بودن تزیینات خانه‌ها در عین برونو گرا بیان	دالمانی (۱۳۳۵)؛ میرزا ابراهیم (۱۳۵۵)؛ راپینو (۱۳۵۷)؛ عزالدوله و ملکونوف (۱۳۶۳)؛ قاجار (۱۳۶۴)؛ زاهدی (۱۳۷۷)؛ فوروکوا (۱۸۸۰)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)
جهتگيری	تربیبات	جهتگیری خانه‌ها از ۴۵ درجه چوب شرقی تا ۲۰ درجه چوب غربی	دالمانی (۱۳۳۵)؛ میرزا ابراهیم (۱۳۵۵)؛ راپینو (۱۳۵۷)؛ عزالدوله و ملکونوف (۱۳۶۳)؛ قاجار (۱۳۶۴)؛ زاهدی (۱۳۷۷)؛ فوروکوا (۱۸۸۰)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)
جهتگيری	جهتگاری	فاصله گرفتن بنها تا جای ممکن از حیرمهای چهارگانه محوطه	دالمانی (۱۳۳۵)؛ میرزا ابراهیم (۱۳۵۵)؛ راپینو (۱۳۵۷)؛ عزالدوله و ملکونوف (۱۳۶۳)؛ قاجار (۱۳۶۴)؛ زاهدی (۱۳۷۷)؛ فوروکوا (۱۸۸۰)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)
جهتگيری	دید و منظر	تسلط دید از مرکز به سوی باغ‌های پیرامون شهر	دالمانی (۱۳۳۵)؛ میرزا ابراهیم (۱۳۵۵)؛ راپینو (۱۳۵۷)؛ عزالدوله و ملکونوف (۱۳۶۳)؛ قاجار (۱۳۶۴)؛ زاهدی (۱۳۷۷)؛ فوروکوا (۱۸۸۰)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)
جهتگيری	عبر	عرض زیاد راسته‌های اصلی شهر در جهت شرقی-غربی برای حداقل سایه‌اندازی	دالمانی (۱۳۳۵)؛ میرزا ابراهیم (۱۳۵۵)؛ راپینو (۱۳۵۷)؛ عزالدوله و ملکونوف (۱۳۶۳)؛ قاجار (۱۳۶۴)؛ زاهدی (۱۳۷۷)؛ فوروکوا (۱۸۸۰)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)
جهتگيری	محور گرایي	آزاد بودن هندسه کلی شهر مبتنی بر بافت خطی در راستای مسیر رودخانه‌ها	دالمانی (۱۳۳۵)؛ شریف رازی (۱۳۵۲)؛ راپینو (۱۳۵۷)؛ اولناریوس (۱۳۶۳)؛ عزالدوله و ملکونوف (۱۳۶۳)؛ زاهدی (۱۳۷۷)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)
جهتگيری	مرکزگرایي	تمایل به گریز از مرکز در هندسه و ساخت شهر، بافت پراکنده شهر	دالمانی (۱۳۳۵)؛ شریف رازی (۱۳۵۲)؛ راپینو (۱۳۵۷)؛ اولناریوس (۱۳۶۳)؛ عزالدوله و ملکونوف (۱۳۶۳)؛ قاجار (۱۳۶۴)؛ زاهدی (۱۳۷۷)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)
جهتگيری	جهتگاری	ارجحیت با محور شمال شرقی به چوب غربی در هندسه شهر	دالمانی (۱۳۳۵)؛ شریف رازی (۱۳۵۲)؛ راپینو (۱۳۵۷)؛ اولناریوس (۱۳۶۳)؛ عزالدوله و ملکونوف (۱۳۶۳)؛ قاجار (۱۳۶۴)؛ زاهدی (۱۳۷۷)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)
جهتگيری	جهتگاری	فرم کشیده و آزاد شهر	دالمانی (۱۳۳۵)؛ شریف رازی (۱۳۵۲)؛ راپینو (۱۳۵۷)؛ اولناریوس (۱۳۶۳)؛ عزالدوله و ملکونوف (۱۳۶۳)؛ قاجار (۱۳۶۴)؛ زاهدی (۱۳۷۷)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)
جهتگيری	نقاط عطف	استقرار نقاط عطف در پهنه‌های سبز و فراخ ایام روز و مزروعه‌ها تا دوره قاجار	دالمانی (۱۳۳۵)؛ شریف رازی (۱۳۵۲)؛ راپینو (۱۳۵۷)؛ اولناریوس (۱۳۶۳)؛ عزالدوله و ملکونوف (۱۳۶۳)؛ قاجار (۱۳۶۴)؛ زاهدی (۱۳۷۷)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)

¹ Braun & Clarke

فرهنگ	معیارها	فضای دریافت و تأثیر ویژگی‌های تاریخی	منابع	مصادقها
نظام آب	نظم گیاه	تأثیر جهت بارش باران‌های شدید و مسیر جریان دو رودخانه بر ساختار شهر	دالمنی (۱۳۳۵)؛ میرزا ابراهیم (۱۳۵۵)؛ رایینو (۱۳۵۷)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)؛ فاچار (۱۳۶۴)؛ زاده‌ی (۱۳۷۷)	نیو و روپی
نظم گیاه	نظم خاک	نظام گیاه در پیرامون شهر به شکل جنگل‌های آبوه پیرامونی (حصار طبیعی شهر)	میرزا ابراهیم (۱۳۵۵)؛ رایینو (۱۳۵۷)؛ فاچار (۱۳۶۴)؛ زاده‌ی (۱۳۷۷)	نیو و روپی
نظم خاک	نظم هوا	توزیع کاربری‌های اصلی شهر پیرامون محور اتصالی دو میدان اصلی شهر	استقرار مهمن (۱۳۵۵)؛ قاچار (۱۳۶۳)؛ فاچار (۱۳۶۴)؛ زاده‌ی (۱۳۷۷)	نیو و روپی
نظم هوا	اندرون / پیروان	تکرار کاربری‌های مهم در دو نقطه تولیدی (پیرامون) و عرضه (مرکز)	سپهر (۱۳۸۶)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)	نیو و روپی
سازمان	فضایی	تفکیک کمرنگ فضای درون و بیرون به دلیل آزادی زنان و نقش معیشتی آنان	راپاپورت (۱۹۶۹)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)؛ شیخ مهدی (۱۳۹۰)؛ سلطان‌زاده (۱۳۹۷)	منابع
فضایی	ورودی خانه	نیو و روپی‌ها، هشتنهای و دالنهای پیچده در مسیر دسترسی به فضای داخل	راپاپورت (۱۹۶۹)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)؛ شیخ مهدی (۱۳۹۰)؛ سلطان‌زاده (۱۳۹۷)	نیو و روپی
فضایی	تعداد اتاق‌ها	حداکثر سه اتاق در خانه با توجه به شیوه ارتباط خانواده و قلمروهای محاذی جنسیتی	راپاپورت (۱۹۶۹)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)؛ شیخ مهدی (۱۳۹۰)؛ سلطان‌زاده (۱۳۹۷)	نیو و روپی
فضایی	فضایی مهمن	استقرار اتاق مهمن بدون نیاز به محرومیت و در ارتباط مستقیم با عرصه خصوصی	راپاپورت (۱۹۶۹)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)؛ شیخ مهدی (۱۳۹۰)؛ سلطان‌زاده (۱۳۹۷)	نیو و روپی
فضایی	فضایی حائل	ابوان (تلار) به مثابه مهمن ترین فضای حائل	راپاپورت (۱۹۶۹)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)؛ شیخ مهدی (۱۳۹۰)؛ سلطان‌زاده (۱۳۹۷)	نیو و روپی
فضایی	فضایی ذخیره	اختصاص یافتن فضای زیرین خانه‌ها برای انبار موقت مال التجاره	راپاپورت (۱۹۶۹)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)؛ شیخ مهدی (۱۳۹۰)؛ سلطان‌زاده (۱۳۹۷)	نیو و روپی
فضایی	مطبخ	انجام بخشی از فعالیت‌های آشپزی در ابوان و در ارتباط با دیگر عرصه‌های خانه	راپاپورت (۱۹۶۹)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)؛ شیخ مهدی (۱۳۹۰)؛ سلطان‌زاده (۱۳۹۷)	نیو و روپی
شهر	پیان فیزیکی	تقسیم‌بندی اصلی در محله‌ها بر مبنای نقش اقتصادی، سیاسی و مذهبی آنها	راپاپورت (۱۹۶۹)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)؛ شیخ مهدی (۱۳۹۰)؛ سلطان‌زاده (۱۳۹۷)	منابع
نیو و روپی	محله‌بندی	تشکیل شدن هر محله از اجتماع چند توده کوچک از خانه‌ها با تعامل به پراکندگی	راپاپورت (۱۹۶۹)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)؛ شیخ مهدی (۱۳۹۰)؛ سلطان‌زاده (۱۳۹۷)	نیو و روپی
نیو و روپی	اندرون / پیروان	نیو و روپی‌ها، هشتنهای و دالنهای پیچده در مسیر دسترسی به فضای داخل	راپاپورت (۱۹۶۹)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)؛ شیخ مهدی (۱۳۹۰)؛ سلطان‌زاده (۱۳۹۷)	نیو و روپی
نیو و روپی	ورودی خانه	حداکثر سه اتاق در خانه با توجه به شیوه ارتباط خانواده و قلمروهای محاذی جنسیتی	راپاپورت (۱۹۶۹)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)؛ شیخ مهدی (۱۳۹۰)؛ سلطان‌زاده (۱۳۹۷)	نیو و روپی
نیو و روپی	تعادل اتاق‌ها	استقرار اتاق مهمن بدون نیاز به محرومیت و در ارتباط مستقیم با عرصه خصوصی	راپاپورت (۱۹۶۹)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)؛ شیخ مهدی (۱۳۹۰)؛ سلطان‌زاده (۱۳۹۷)	نیو و روپی
نیو و روپی	فضایی مهمن	ابوان (تلار) به مثابه مهمن ترین فضای حائل	راپاپورت (۱۹۶۹)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)؛ شیخ مهدی (۱۳۹۰)؛ سلطان‌زاده (۱۳۹۷)	نیو و روپی
نیو و روپی	فضایی حائل	اختصاص یافتن فضای زیرین خانه‌ها برای انبار موقت مال التجاره	راپاپورت (۱۹۶۹)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)؛ شیخ مهدی (۱۳۹۰)؛ سلطان‌زاده (۱۳۹۷)	نیو و روپی
نیو و روپی	فضایی ذخیره	انجام بخشی از فعالیت‌های آشپزی در ابوان و در ارتباط با دیگر عرصه‌های خانه	راپاپورت (۱۹۶۹)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)؛ شیخ مهدی (۱۳۹۰)؛ سلطان‌زاده (۱۳۹۷)	نیو و روپی
نیو و روپی	مطبخ	اتصال قلمروها بدون فضای واسط	راپاپورت (۱۹۶۹)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)؛ شیخ مهدی (۱۳۹۰)؛ سلطان‌زاده (۱۳۹۷)	نیو و روپی
ایمنی	محور گرایی	گسترش شهر در راستای شرقی-غربی بر اساس مبدأ مهاجرت از شرق و غرب	راپاپورت (۱۹۶۹)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)	منابع
نیو و روپی	مرکزگرایی	به حداقل رسیدن محرومیت بنا و سلسله‌راتب فضایی شهر	راپاپورت (۱۹۶۹)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)	نیو و روپی
نیو و روپی	فرمها	تعیین سلسله‌راتب و قلمروها بر اساس مالکیت	راپاپورت (۱۹۶۹)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)	نیو و روپی
نیو و روپی	ورودی‌ها	ورودی‌های مشترک و پیش‌آمدگی بام بنای برای ایجاد محرومیت	راپاپورت (۱۹۶۹)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)	نیو و روپی
قدرت	معیارها	کوچه‌های دردار و در مالکیت چند خانوار در عرصه نیمه‌خصوصی-نیمه عمومی	راپاپورت (۱۹۶۹)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)	منابع
نیو و روپی	انتظام	اتصال قلمروها بدون فضای واسط	راپاپورت (۱۹۶۹)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)	نیو و روپی
پیش	معیارها	محور گرایی	راپاپورت (۱۹۶۹)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)	منابع
ایمنی	منابع	استحکام و کیفیت ساخت خانه‌ها نسبت به دیگر نقاط منطقه به دلیل آشنایی در اثر ارتباط با کشورها	ملک زاده (۱۳۸۲)؛ سپهر (۱۳۸۶)	فضایی دریافت و تأثیر ویژگی‌های قدرت انتظام‌بخش
ایمنی	منابع	نایر سرمایه‌های اجتماعی و حسن مشارکت در شکل گیری فرهنگ ایمنی	حسینی و اسماعیل زاده (۱۳۹۱)	فضایی دریافت و تأثیر ویژگی‌های قدرت انتظام‌بخش
قدرت	معیارها	استحکام و کیفیت ساخت خانه‌ها نسبت به دلیل آشنایی در اثر ارتباط با کشورها	ملک زاده (۱۳۸۲)؛ سپهر (۱۳۸۶)	منابع
انتظام	منابع	نایر سرمایه‌های اجتماعی و حسن مشارکت در شکل گیری فرهنگ ایمنی	حسینی و اسماعیل زاده (۱۳۹۱)	فضایی دریافت و تأثیر ویژگی‌های قدرت انتظام‌بخش
پیش	منابع	استحکام و کیفیت ساخت خانه‌ها نسبت به دلیل آشنایی در اثر ارتباط با کشورها	ملک زاده (۱۳۸۲)؛ سپهر (۱۳۸۶)	فضایی دریافت و تأثیر ویژگی‌های قدرت انتظام‌بخش
مؤلفه‌های کالبدی در	منابع	تعداد اندک و پراکنده شهرها به دلیل ناپایداری سیاسی قدرت خودمنخار محلی	راپینو (۱۳۵۷)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)	فضایی دریافت و تأثیر ویژگی‌های قدرت انتظام‌بخش
نظام دفاعی و امنیتی	منابع	استفاده از حصار طبیعی به دلیل ملاحظات دفاعی و سیاسی	فراستی (۱۳۸۱)؛ ملک زاده (۱۳۸۳)	فضایی دریافت و تأثیر ویژگی‌های قدرت انتظام‌بخش
نیو و روپی	منابع	نخستین تجسس قدرت در قالب بنای‌های یادمانی در مرکز شهر	راپینو (۱۳۵۷)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)	فضایی دریافت و تأثیر ویژگی‌های قدرت انتظام‌بخش
شکل‌گیری بنای‌ها	منابع	بنای‌های دولتی، بازار، کاروانسراه‌ها، مسجدها، بقعه‌ها و مزارهای بزرگان از دوره صفوی	راپینو (۱۳۵۷)؛ اوئلاریوس (۱۳۶۳)	فضایی دریافت و تأثیر ویژگی‌های قدرت انتظام‌بخش
شکل‌گیری بنای‌ها	منابع	کارخانه‌های دوره قاجار به مثابه نخستین نماد خروج از اقتصاد سنتی به صنعتی	فراستی (۱۳۸۱)؛ ملک زاده (۱۳۸۳)	فضایی دریافت و تأثیر ویژگی‌های قدرت انتظام‌بخش
شکل‌گیری بنای‌ها	منابع	احادیث نخستین بنای‌های مدرن از دوره قاجار (مدرسه رشیدیه یا دانشسرای عالی)	آبراهامیان (۱۹۸۲)؛ آقایی زاده و همکاران (۱۳۹۵)	فضایی دریافت و تأثیر ویژگی‌های قدرت انتظام‌بخش
شکل‌گیری بنای‌ها	منابع	نخستین میدان مدرن در تقاطع خیابان‌های جدید با استقرار بنای‌های جدید اداری	دالمنی (۱۳۳۵)؛ شریف رازی (۱۳۵۲)	فضایی دریافت و تأثیر ویژگی‌های قدرت انتظام‌بخش
شکل‌گیری بنای‌ها	منابع	بنای‌های شاخص مدرن با استفاده از مصالح جدید به جای مصالح یومی در دوره پهلوی	راپینو (۱۳۵۷)؛ فراهانی (۱۳۶۲)؛ ملک زاده (۱۳۸۳)	فضایی دریافت و تأثیر ویژگی‌های قدرت انتظام‌بخش
ساماندهی شبکه گذرهای	منابع	تلاش قدرت سنتی برای ساماندهی گذرهای درون شهری و برون شهری در شهر	دالمنی (۱۳۳۵)؛ شریف رازی (۱۳۵۲)	فضایی دریافت و تأثیر ویژگی‌های قدرت انتظام‌بخش
ساماندهی شبکه گذرهای	منابع	تفویت راه شوسم شهر به پایتخت از دوره قاجار	راپینو (۱۳۵۷)؛ فراهانی (۱۳۶۲)؛ ملک زاده (۱۳۸۳)	فضایی دریافت و تأثیر ویژگی‌های قدرت انتظام‌بخش
ساماندهی شبکه گذرهای	منابع	تبديل شدن خیابان‌های مستقیم به عنصر غالب در شبکه گذرها از دوره پهلوی		فضایی دریافت و تأثیر ویژگی‌های قدرت انتظام‌بخش

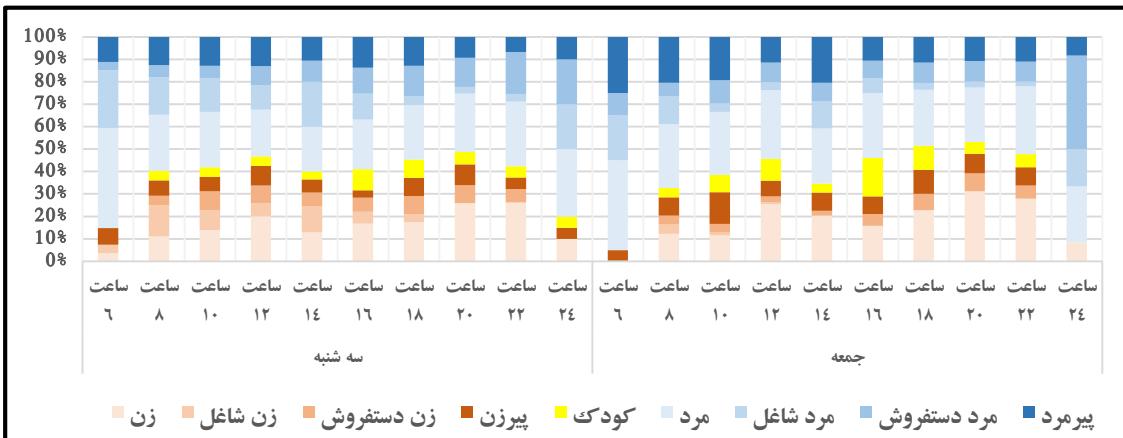
فضای پنداشته و تأثیر ویژگی‌های اقلیمی		معیارها	اقلیم
منابع	مصادقها		
مینورسکی (۱۹۳۷)؛ راوندی (۱۳۵۴)؛ رایبو (۱۳۵۷)؛ اولناریوس (۱۳۶۳)؛ ترکمنی آذر (۱۳۸۳)	شکل‌گیری نخستین نهادهای قدرت برای حفظ قلمرو میان دو انشاع رودخانه توزیع تاریخی نهادها بر اساس تقسیم‌بندی جغرافیایی ساحل شرقی و غربی رود شکل‌گیری نخستین قدرت اقتصادی در قالب بازارهای هفتگی ساحلی قدرت اقتصادی در قلب شهر (بازار اصلی)	شکل‌گیری و توزیع تاریخی نهادهای قدرت	تاریخی نهادهای قدرت
دالمانی (۱۳۳۵)؛ رایبو (۱۳۵۷)؛ عزالدوله و ملکونوف (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)؛ همکاران (۱۳۹۶)؛ ورمقانی و سلطان‌زاده (۱۳۹۷)	کشمکش میان گروه‌های قومی و مذهبی در بدنه قدرت حاکم توزیع قدرت شیعه در شرق و قدرت سنتی در غرب منطقه همسوی نظم فرهنگی، اقتصادی و سیاسی (درونی و بیرونی) در دوران صفوی تغییر فرهنگ میشی (درونی) و تجمع کارگاه‌ها در مرکز از دوره قاجار دگرگونی ناگهانی (بیرونی) در نظام تاریخی شهر از دوران پهلوی	شکل‌گیری و توزیع تاریخی نهادهای قدرت	فرهنگ
سانسون (۱۳۴۶)؛ راوندی (۱۳۵۴)؛ ملک زاده (۱۳۵۷)	استفاده قدرت نوظلهور پس از اسلام، از انضباط سیاسی برای سرکوبی شورش‌ها تلاش تاریخی قدرت در استفاده از انضباط مذهبی استفاده نظاممند از انضباط اقتصادی (مالیات و حق گمرک) از دوران صفوی تلاش قدرت قاجار برای استفاده هرچه بیشتر از انضباط اقتصادی بکارگیری دوباره انضباط اقتصادی، سیاسی و مذهبی از دوران پهلوی اول	قدرت داخلی	قدرت
دالمانی (۱۳۳۵)؛ آبراهامیان (۱۹۸۲)	تلاش روسیه و انگلستان برای سلطه بر انضباط اقتصادی و سیاسی رقبابت بالای دولت‌های خارجی برای ایجاد کنسولگری در شهر با استفاده از معاهده‌ها رقبابت میان دولت‌های خارجی برای تسليط بر بندهای راه‌های اصلی ارتباطی	قدرت خارجی	انتظام
خودز کو (۱۳۵۴)؛ پرچمی (۱۳۶۳)؛ اولناریوس (۱۳۷۸)؛ حسن زاده (۱۳۷۹)؛ فرهادی (۱۳۷۹)؛ وکیلیان (۱۳۷۹)؛ اصلاح عربانی (۱۳۸۰)؛ کنایی (۱۳۸۰)؛ اسماعیل‌پور مطلق (۱۳۸۱)؛ منشی (۱۳۸۲)؛ عباسی (۱۳۸۴)؛ هویان (۱۳۸۴)؛ بشرا و طاهری (۱۳۸۷)؛ کشوردوست و پوروی مقدم (۱۳۸۹)؛ فیاضی (۱۳۹۲)؛ جم (۱۳۹۵)	تنوع چشمگیر آینه‌های چرخه‌ای خورشیدی و معیشتی با توجه به تنوع اقلیمی برگارایی بیشتر آینه‌های چرخه‌ای خورشیدی در فضاهای همگانی شهر تأثیر تنوع اقلیم و فراوانی آب بر شیوه تهیه، پخت و تنوع غذاها تأثیر اقلیم بر رنگ و نوع پوشش مردم، شیوه دوخت، نوع پارچه و تزیینات لباس‌ها تنوع گویش‌های به فراخور اقلیم استان و مبدأ مهاجرت افراد طبعیت به متابه منبع اصلی الهام‌بخش موسیقی و ترانه‌های محلی تنوع هنرهای دستی به فراخور امکانات برگرفته از طبیعت اهمیت تصنیف‌های مرتبه با آینه‌های چرخه‌ای خورشیدی و معیشتی	آینه‌های چرخه‌ای تدزیه پوشش گویش موسیقی هنر ادبیات	بخش
رایبو (۱۳۵۷)؛ اولناریوس (۱۳۶۳)؛ اصلاح عربانی (۱۳۸۰)؛ کشوردوست و پوروی مقدم (۱۳۸۹)	حضور گسترشده زنان در خارج از منزل به دلیل شیوه تعاملی و تقسیم وظایف اقتصادی تنوع بالای آینه‌های چرخه‌ای خورشیدی نسبت به آینه‌های چرخه‌ای قمری	آداب حضور آینه‌ها	فرهنگ
سمیعی (۱۳۷۸)؛ برقی (۱۳۷۳)	فضای زیسته و تأثیر ویژگی‌های قدرت انتظام‌بخش	قدرت	انتظام
سیاست و مقاومت در ادبیات مقاومت	دو طیف متفاوت در ضربانه‌نگ شعر مقاومت (تند و پرشور در برابر کند و حزن انگیز) استفاده هنرمند از عناصر فرهنگ مردمی، اصطلاحات و تعبیرهای روستایی تبید و حذف هنرمندان شعر مقاومت به دلیل همکاری آنان با قیام جنگل ییان نماهایی از زندگی شهری و روستایی و مناسبت‌های اجتماعی برای توصیف شیوه مقاومت	معیارها	بخش

مطالعه پیچیدگی افقی فضا: پیاده راه شهر رشت

مطالعهٔ پیچیدگی افقی فضاء، به معنای مطالعه روابط میان مردم با فضاهای شهری در وضعیت کنونی است. برای این هدف، از پژوهش میدانی و توصیفی استفاده شد. مشاهده در این پژوهش با روشنی ساده و غیر مداخله‌گر و با استفاده از عکس‌برداری زمان‌بندی شده انجام شد. در برداشت میدانی، شهروند را متغیر و فضا را ثابت در نظر گرفته شد. نظام چرخه‌ای اصلی و موردمطالعه در فصل زمستان و جامعهٔ آماری پژوهش نیز، شامل همهٔ استفاده‌کنندگان از فضا بود. همچنین، یادداشت‌برداری از وضعیت موردمطالعه و زمان برداشت در طول روز، هفته و سال برای مقایسه و استفاده در مطالعات بعدی الزامی و مهم بود (گل و سوار، ۲۰۱۳). مصرف فضای شهری، تابع زمان است و حتی، ماهیت فضا در دو زمان متفاوت از روز، هفته یا سال متفاوت می‌شود که متأثر از فعلیت‌های

شکل ۵. محل ایستگاههای برداشت در محدوده پژوهش

انجام شده در آن است. به همین دلیل، برای فراهم آوردن امکان مقایسه و حذف شانس‌ها و تأثیر عوامل پیش‌بینی نشده، برای هر دوره زمانی، برداشت‌ها در ماه دی و طی چهار هفتۀ متوالی، از ساعت ۶ صبح تا ۱۲ نیمه‌شب انجام شد که به مدت ده دقیقه و با تواتر زمانی پنج ثانیه عکس برداری و درنهایت، برآیند و میانگین برداشت‌ها طی یک ماه و یک سال ارائه شد. ایستگاه‌های برداشت نیز بر اساس حذف نقاط کور و همجنین، بهترین زاویه دید برای برداشت پیشترین داده‌ها انتخاب شد.

شکل عرضه‌گر حضور مستقیم افراد به تفکیک زمان و گروه‌های مصرف‌کننده فضا

بدين ترتيب، محدوده پژوهش به ۱۲ بخش تقسیم شد (شکل ۵). روزهای برداشت شامل روز سهشنبه (روز کاری عادی در میانه هفته) و جمعه (روز تعطیل) بود (بحیرینی و خسروی، ۱۳۹۴؛ قلعه‌نوبی و جبل عاملیان، ۱۳۹۴؛ بحیرینی و آفاکریمی، ۱۳۹۵). شکل ۶ برآیند داده‌های گردآوری شده را نشان می‌دهد. طبق این شکل، در روزهای تعطیل، ضرباً هنگ حضور زنان فرازو نشیب بسیار دارد؛ اما ضرباً هنگ حضور مردان در فضای کنواخته‌تر است. بیشترین حضور زنان دستفروش در ساعت چهار بعدازظهر و بیشترین حضور مردان دستفروش در ساعت ۲۴ نیمه شب دیده می‌شود. در مقابل، در روزهای کاری، حضور گروه سالمندان مذکور، پراکنده‌گی یکسانی در طول ساعت‌های شبانه‌روز دارد. ضرباً هنگ حضور زنان در طول ساعت‌های شبانه‌روز به‌ویژه، در ساعت‌های پیش از ظهر بسیار فراز و نشیب دارد. حضور مردان در فضای مختلف شبانه‌روز با ضرباً هنگ یکنواخته، حریان، دارد. بیشترین حضور زنان فراز و نشیب دارد.

دستفروش در ساعت‌های ۱۲ و ۱۸ بعدازظهر و بیشترین حضور مردان دستفروش در ساعت ۲۲ و ۲۴ بعدازظهر دیده می‌شود. در روزهای تعطیل، ضربانگ حضور سالمندان مذکور بهویژه، از ساعت ۶ صبح تا ۲ بعدازظهر بسیار پررنگ‌تر می‌شود. ضربانگ حضور زنان، در طبقه، ساعت‌های شبانه‌روز بهویژه، بعدازظهر برخواهنشسته است.

مطالعه رابطه ميان ضرباهنگها، افون بر تکيه بر مطالعات استنادي و گرداوري داده های کمي، مستلزم مشاهده مستقيم محدوده پژوهش بود. اين مهم از طریق درک کیفیت های محیطی، مانند لمس کردن، گوش دارن، استشمام و مشاهده رویدادها ممکن شد.

مجموعه‌های داده‌های گردآوری شده از این طریق، مشخص و سپس، در قالب ماتریس (شکل ۷) نمایش داده شد تا بتوان رابطه میان آن‌ها را بررسی نمود. ماتریس مؤلفه‌های کیفی محیطی و رابطه میان مؤلفه‌های محیطی را نشان می‌دهد. بر اساس این شکل، ضرباً هنگ‌های جاری در محیط، از رابطه تولیدی، و در عین حال، هم‌زمانی و هماهنگی بالایی برخوردارند؛ زیرا شیوه‌های مختلف مصرف فضای سوی گروههای مختلف در تداخل با یکدیگر نبوده و حتی، نظم تحمیلی و خطی مانع از حضور ضرباً هنگ‌های دیگر در فضای نشده است. به بیانی دیگر، در فضای زیسته مردم، از برخورد و تقابل میان قدرت و اینزارهایش با شیوه مصرف فضای سوی مردم، همسویی میان ضرباً هنگ‌ها بیشتر از تداخل میان آن‌ها است.

شکل ۷. رابطه میان ضربانگ‌ها در محدوده پژوهش

دخت

در این پژوهش، تلاش شد تا فضای شهری در شهر رشت، بهسان امری پیچیده و چندلایه تحلیل شود؛ همچنین، به تأثیر مؤلفه‌هایی فرادست، یعنی فرهنگ، اقلیم و قدرت انتظام‌بخش توجه شد. کاوشن این ضربانه‌گها در فضای شهری، مبتنی بر روش ترکیبی بود. روند تحلیل داده‌ها با توجه به طرح همسوسازی و الگوی چند سطحی انجام شد. در سطح نخست پژوهش، به پیچیدگی عمومی فضا توجه شد که شامل تحلیل محتوای کیفی و تفسیری منابع مطالعاتی بود و در سطح دوم، پیچیدگی افقی فضا از طریق گردآوری داده‌های کمی و کیفی و با استفاده از پژوهش میدانی مطالعه شد. سرانجام، از برهم نهادن این دو سطح، تفسیری کلی به دست آمد (جدول ۵). این تفسیر کلی نشان می‌دهد که اقلیم، فرهنگ و قدرت انتظام‌بخش در فضای دریافته، واحد همسوی و سازگاری با ویژگی‌های مختلف بستر خود بودند. در طول تاریخ، نخستین پایه‌های فضای پنداشته بر اساس اقتصادی مبتنی بر بازارهای اولیه شکل می‌گیرد و به تدریج، قطب تجاری و سیاسی که از سویی، در مجاورت پایتخت و از سویی دیگر، در مسیر تجارت با دیگر کشورهای خارجی است، شکل می‌گیرد. بدین سان، کشمکش میان قدرت داخلی و قدرت خارجی برای مهار فضا افزایش می‌یابد. در برابر فضای پنداشته، فضای زیسته شهر رشت همسو با اقلیم و فرهنگ، واحد چندین ضربانه‌گ است که در رابطه‌ای مسالمت‌آمیز با یکدیگر به سر می‌برند. قدرت این ضربانه‌گها موجب شده تا در اثر تقابل امر پنداشته با امر زیسته، برتری با امر زیسته باشد.

جدول ۵

تفسیر کلی داده‌ها با استفاده از طرح همسوسازی و الگوی چند سطحی در روش ترکیبی

قدرت انتظام‌بخش	فرهنگ	اقليم	مؤلفه فضا
استقرار تاریخی قدرت به شکلی همسو و مساملت‌آمیز در شهر	تفکیک نرم و شفاف فضاهای درون و بیرون	بافت برون‌گرا، در سازگاری کامل با طبیعت	دریافتیه
استفاده قدرت داخلی از ابزار مالیات و حق گمرک؛ تمرکز قدرت خارجی بر سلطه بر حوزه اقتصاد و سیاست	دگرگونی فرهنگی و ایجاد قطب تجاری-	شکل‌گیری و توزیع نهاد قدرت بر سیاسی در مجاورت بازارهای اولیه با تمرکز خارجی و خواست قدرت داخلی	پنداشته
چند ضربانگی میان ضربانگ‌ها و مبتنی بر رابطه تولیدی، همزمانی و هماهنگی	قدرت ضربانگ آینه‌های خورشیدی نسبت به ضربانگ آینه‌های قمری	تکریم طبیعت و عنصرهای مختلف آن در آینه‌های چرخه‌ای	زیسته

مقایسه تأثیر سه مؤلفه بر ضربانگ‌های زندگی روزانه نیز در جدول ۶ آمده است. طبق این جدول، می‌توان چنین نتیجه گرفت که اقلیم و فرهنگ نقش مهمی در تولید ضربانگ‌های ماندگار در فضا دارند. از این رو، به رغم تلاش قدرت برای یکدست سازی فضا، همچنان، ضربانگ‌های پرشوری در فضای مورد مطالعه جریان دارد.

جدول ۶

تأثیر سه مؤلفه اقلیم، فرهنگ، قدرت انتظام‌بخش بر ضربانگ زندگی روزانه

قدرت انتظام‌بخش	فرهنگ	اقليم	موضوع
سریع و خشن	کند و بطيئی	همیشگی و ثابت	سرعت تغییر
ملی و فراملی	محلي	منطقه‌ای	سطح اثرگذاری
خطی	چرخه‌ای		توابر
صرف فضا مبتنی بر ویژگی‌های اقلیمی محیط و خصوصیات اجتماعی	تولید فضا به مثابه امری کالاواره و سودده	هدف آینه‌ی	
تقلیل پذیری	حضور پذیری		محوریت
جاذبه‌های سطحی	اجتماع‌پذیری	شخص پذیری	جاذبه‌ها
حوزه سیاسی، اقتصادی، مذهبی	هویت اجتماعی	جغرافیا	حوزه تأثیرگذاری
رقابت	همکاری	پذیرش	شیوه ارجاع به صرف فضا

نتیجه‌گیری

در راستای پاسخ به پرسش اصلی پژوهش، یافته‌ها نشان می‌دهند که با توجه به اهمیت تاریخی زمان چرخه‌ای خورشیدی در شهر رشت، باید در طرح‌های شهری به اهمیت روابط میان فضا با زمان، واقف بود. در فضای پیادر، به رغم طرح آمرانه آن، پیوند میان فضا با زمان برقرار شده است. این امر در کنار شیوه مساملت‌آمیز و تاریخی صرف فضا، موجب شده تا فضا، پذیرای ضربانگ‌های مردم در خود باشد و در مقابل نیز، گروه‌های مردمی، فضا را برای حضور و بروز ضربانگ‌های فعالیت خود بپذیرند. بیان شد که از دیرباز تاکنون، آینه‌های قدرت در فضای موربدپژوهش، با چرخه‌های اقلیمی و فرهنگی مردم همگام شده‌اند و به همین دلیل، زندگی شهری پرشوری در این فضا جریان دارد. تلاش تاریخی قدرت برای سلطه هرچه بیشتر بر فضا، با تمرکز بر احداث بنایهای یادمانی و میدانی بزرگ در محدوده پژوهش همراه بوده است. حتی، اجرای بزرگ‌ترین پروژه کنونی طراحی شهری در این فضا مجب نشد تا مردم از صرف خودخواسته فضا و مناسب‌سازی آن به شیوه خود بازمانند. از همین رو، از برهم نهش فضای زیسته بر فضای دریافتیه است که فضای عمومی در محدوده پژوهش، به شکلی خودانگیخته به نمایش زمان مردم و ضربانگ‌های حضور آنان اختصاص می‌یابد تا همگی بار دیگر، به خود فضا بازگردند. همچنین، شیوه صرف فضا در شهر رشت، همراه با گرایش به حفظ تنوع است که البته، ریشه‌ای تاریخی دارد و در زوایای مختلف فرهنگ مردم نیز دیده می‌شود. به زبان ضربانگ کاوی، در فضای پیادر، کشمکش میان زمان معیار (به مثابه امری تحمیلی و خارجی) با زمان درون‌زاد در جریان است؛ اما این فضا واجد چندین ضربانگ در هماهنگی

آشکار با یکدیگر است که توانسته از گذشته، به فضایی برای سازش و ائتلاف تبدیل شود و تا به امروز، این وضعیت ادامه یافته است (شکل ۸). از مقایسه و تطبیق میان ضرباهنگ زندگی روزانه و شیوه مصرف فضا در شهر رشت، می‌توان به جدول ۷ دستیافت که با توجه به آن، برای ساماندهی بهتر مصرف فضا با توجه به ضرباهنگ‌های زندگی روزانه، حفظ و تقویت زمینه‌های مصرف چندگانه و خودانگیخته، راهبرد مهمی است که به پرنگ‌تر شدن زمینه‌های مردمی و مولد تنوع و سرزنشگی در فضا در برابر شیوه زمانبندی شده آن می‌انجامد.

جدول ۷

مقایسه ضرباهنگ‌ها و شیوه مصرف فضا در شهر رشت

مؤلفه	موضوع	رشت
هدف اصلی آینه‌های چرخه‌ای اقلیم	- تکریم همه مؤلفه‌های طبیعت	
آداب فعالیت‌های روزمره در عرصه عمومی	- گوناگونی پوشش	
زمان فعالیت‌های اختیاری و اجتماعی	- صبح روز کاری و بعدازظهر روز تعطیل	
مناسب‌ترین ساعت حضور و مصرف	- بعدازظهر	
شدت/زمان/مکان فعالیت‌های زنان	- متوجه مختلف / معتبره	
شیوه برگزاری آینه‌های جمعی	- دسته‌جمعی در فضای عمومی	
اصلی‌ترین ضرباهنگ آینه‌ها	- چرخه‌ای خورشیدی	
شیوه حضور در فضا	- حضور مستقیم	
گروه‌های حاضر در فضا	- متوجه با حضور پرنگ زنان	
شدت حضور	- حضور جداکننده، در تضاد با زمان معیار	
شیوه رویارویی با امر پنداشته	- مسالمت‌آمیز، در پی مصالحه و ائتلاف	
رویارویی امر زیسته با امر پنداشته	- متضاد اما در راستای تقویت امر زیسته	
قابل ضرباهنگ‌های عرصه و بدنه فضا	- همانگ	
شیوه اصلی مصرف	- برتری مصرف خودخواسته	

منابع

- اسماعیل پور مطلق. ابوالقاسم. (۱۳۸۱). تیر ماه سیزده (جشن تیرگان) و اسطوره تیشرت. نامه انسان‌شناسی، ۱(۲۴)، ۷۷-۱۰۰.
- اصلاح عربانی، ابراهیم. (۱۳۸۰). کتاب گیلان (جلد دوم). تهران: گروه پژوهشگران ایران.
- اوکاریوس، آدام. (۱۳۶۳). سفرنامه آدام اوکاریوس: بخش ایران. از ترجمه احمد بهپور. تهران: سازمان انتشاراتی و فرهنگی ابتکار.
- ابراهامیان، برواند. (۱۹۸۲). ایران بین دو انقلاب. از ترجمه احمد گل محمدی و محمد ابراهیم فتاحی. تهران: نی.
- آقایی زاده، اسماعیل؛ اوجی، روح الله؛ محمدزاده، ربانه. (۱۳۹۵). واکاوی اثرات تمرکز مکان‌گزینی ادارات در محدوده‌های مداخل مناطق سازمان‌های خدمات رسان شهری (مطالعه موردی: شهر رشت). *جغرافیا و پایداری محیط*, ۶(۱۹)، ۱۷-۳۴.
- بحربنی، سید حسین؛ آفاکریمی، آرش. (۱۳۹۵). تدوین ضوابط طراحی شهری بر مبنای شناخت و مقایسه الگوهای رفتاری با تأکید بر نقش اقلیم در فضاهای شهری در دو اقلیم سرد و کوهستانی و گرم و مرطوب جنوبی (نمونه موردی شهر کرد و بوشهر). *محیط‌شناسی*, ۴۲(۱)، ۱۵۱-۱۶۸.
- بحربنی، سید حسین؛ خسروی، حسین. (۱۳۹۴). بررسی تطبیقی تأثیر ویژگی‌های خرده اقلیم در الگوی رفتارهای شهری نمونه موردی: فضاهای شهری یزد (اقلیم گرم و خشک) و فومن (اقلیم معتدل و مرطوب). *محیط‌شناسی*, ۴۱(۲)، ۴۶۵-۴۸۲.
- برفقی، محمد باقر. (۱۳۷۳). *سخنواران نامی معاصر ایران* (جلد اول). قم: خرم.
- بشراء، محمد؛ طاهری، طاهر. (۱۳۸۷). *جشن‌ها و آینه‌های مردم گیلان (به جز آینه‌های نوروزی)*. رشت: فرهنگ ایلیا.
- پرتو، افشین. (۱۳۸۴). نقد و بررسی کتاب: بررسی سفرنامه شمال نوشته چارلز فرانسیس مکنزی. کتاب ماه تاریخ و جغرافیا، ۹۹، ۷۰-۷۷.
- پرچمی، محب الله. (۱۳۷۱). شعر و ادب گیلان. رشد آموزش زبان و ادب فارسی، ۳۰ و ۲۹، ۵۸-۶۷.
- ترکمنی آذر، پروین. (۱۳۸۳). *تاریخ سیاسی شیعیان اثنی عشری در ایران (از ورود مسلمانان تا تشکیل حکومت صفویه)*. تهران: مؤسسه شیعی شناسی.

- تولی، محمود. (۱۳۷۹). شهر کانون فرهنگ. هنرهای زیبا، ۷، ۳۴-۳۶.
- جم، پدارم. (۱۳۹۵). آبریزگان و آذرچشم: انقلابیں و تقویم دورہ ساسانی. پژوهش‌های ایران‌شناسی، ۶ (۱)، ۳۵-۵۴.
- جوادی یگانه، محمد رضا؛ زادقاند، سعیده. (۱۳۹۴). ایرانیان در زمانه پادشاهی (جلد هشتم) (تهران: وزارت کشور).
- چینگ، فرانسیس دی. کی. (۱۹۷۹). معماری: فرم، فضای، نظم، از ترجمه زهره قراگوزلو، تهران: دانشگاه تهران.
- حیبی، سید محسن. (۱۳۹۴). دگردیسی و پایابی شهر و مفهوم آن. صفحه، ۲۵ (۶۸)، ۳۵-۴۶.
- حیبی، میرا؛ بزرگ، سپیده. (۱۳۹۷). معیارهای ضربانگ کاوی زندگی روزانه در تولید اجتماعی فضای شهری با تکیه بر تجارب پژوهشی. صفحه، ۲۸ (۸۱)، ۴۷-۶۴.
- حسن زاده، علیرضا. (۱۳۷۹). رمزگشایی یک آیین. کتاب ماه هنر، ۲۹ و ۳۰: ۷۱.
- حسینی، سید علی؛ اسماعیل زاده، حسن. (۱۳۹۱). تحلیل مؤلفه‌های فرهنگی بر اینمنی محیط‌های اجتماعی (مورد: شهر رشت). مطالعات شهری، ۱ (۳)، ۵۰-۵۷.
- خاکپور، مژگان؛ انصاری، مجتبی؛ طاهریان، علی. (۱۳۸۹). گونه‌شناسی خانه‌های بافت قدیم شهر رشت. هنرهای زیبا، ۲ (۴۱)، ۲۹-۴۲.
- خاکپور، مژگان؛ شیخ مهدی، علی. (۱۳۹۰). بررسی تأثیر فرهنگ و تغییرات اجتماعی بر مسکن روستایی گیلان. مدیریت شهری، ۹ (۲۷)، ۹-۲۲۹.
- خاکپور، مژگان؛ شکرالله. (۱۳۷۷). نظریه جغرافیایی فلسفه تاریخ. کیهان/اندیشه، ۷۷، ۴۸-۵۵.
- خواجه‌زاده، نسیم. (۱۳۹۴). تابه‌نگاری شکمی [مقاله]. انسان‌شناسی و فرهنگ. بازیابی شده در ۸ مهر ۱۳۹۷ از <http://anthropology.ir/article/30311.html>
- خودزکو، الکساندر. (۱۳۵۴). سرزمهین گیلان. از ترجمه سیروس سهامی. رشت: ایلیا.
- دالمانی، هانری رنه. (۱۳۳۵). سفرنامه از خراسان تا بختیاری. از ترجمه محمدعلی فرهوشی. تهران: امیرکبیر.
- رایینو، هـ لـ. (۱۳۵۷). ولایت دارالملز ایران گیلان. از ترجمه جعفر خمامی زاده. رشت: انتشارات بنیاد فرهنگ ایران.
- راوندی، مرتضی. (۱۳۵۴). تاریخ اجتماعی ایران (جلد اول). تهران: امیرکبیر.
- رحمانی فیروزجاه، علی. (۱۳۸۳). پسا ساختارگرایی. نامه فرهنگ، ۵۴، ۹۸-۱۰۵.
- رحمی سحاسی، مریم. (۱۳۸۹). فلسفه اجتماعی (رویکرد تطبیقی آرای این خلدون و متسکیبو). قم: بوستان کتاب قم.
- زاهدی، مجید. (۱۳۷۷). تأثیرات عناصر آب و هوایی در شکل گیری معماری شهر رشت. زبان و ادب فارسی، ۴۱ (۱۶۸)، ۶۹-۹۰.
- ساراب، مادان. (۱۹۹۳). راهنمایی مقدماتی بر پسا ساختارگرایی و پسامد رنسیسم. از ترجمه محمد رضا تاجیک. تهران: نشر نی.
- سانسون، نیکولاوس. (۱۳۴۶). سفرنامه سانسون: وضع کشور شاهنشاهی ایران در عهد سلیمان شاه صفوی. از ترجمه علی تفضلی. تهران: ابن سینا.
- سپهر، عبدالحسین. (۱۳۸۶). مرآت الواقع مظفری (جلد اول). تهران: مرکز پژوهشی میراث مکتب.
- سمیعی، احمد. (۱۳۷۸). گویش گیلکی و مروری اجمالی بر تاریخچه مطالعه آن. نامه فرهنگ، ۳۴، ۱۳۳-۱۳۹.
- سید کباری، علیرضا. (۱۳۷۸). حوزه‌های علمیه شیعه در گستره جهان. تهران: امیرکبیر.
- شريعی فوکلایی، حسن. (۱۳۸۸). حکومت شیعی آل کیا در گیلان. قم: مؤسسه شیعه شناسی.
- شريف رازی، محمد. (۱۳۵۲). گنجینه دانشمندان. (جلد پنجم و نهم). تهران: کتابفروشی اسلامیه.
- عباسی، هوشنگ. (۱۳۸۴). گاره سری (گهواره سرخوانی) (لالی‌های گیلانی). فرهنگ مردم، ۱۵ و ۱۵، ۱۵۹-۱۶۳.
- عز الدوله، عبدالصمد؛ ملکونوف، گریگوری. (۱۳۶۳). سفرنامه ایران و روسیه. از ترجمه محمد گلب و فرامرز طالبی. تهران: دنیای کتاب.
- فراستی، رضا. (۱۳۸۱). نقشه شهر رشت در سال ۱۲۸۷ قمری. اثر، ۳۳ و ۳۴، ۳۵۱-۳۵۶.
- فراهانی، حسن؛ بیهودی، هدایت الله (۱۳۸۹). روزشمار تاریخ معاصر ایران (جلد سوم). تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی.
- فراهانی، محمدحسین ابن مهدی. (۱۳۶۲). سفرنامه میرزا محمدحسین فراهانی. تالیف مسعود گلزاری (جلد اول) (تهران: فردوس).
- فرهادی، مرتضی. (۱۳۷۹). ((ترانه‌های کار))، کارآوای از یاد رفته کارورزان و استادکاران. علوم اجتماعی، ۱۱، ۱۱-۱۱، ۱۱-۱۴.
- فوروکاوا، نوبیوشی. (۱۸۸۰). سفرنامه فوروکاوا. از ترجمه کینجی ئه اورا و هاشم رجب زاده. تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی.
- فیاضی، مریم سادات. (۱۳۹۲). تکرار در گویش گیلکی. پژوهش‌های زبان‌شناسی تطبیقی، ۳ (۶)، ۱۳۵-۱۶۰.
- قاجار، سلطان محمد میرزا (۱۳۶۴). سفرنامه سیف الدوله معروف به سفرنامه مکه. به تصحیح و تحشیه علی اکبر خدابرست. تهران: نشر نی.
- قلعه‌نویی، محمود؛ جبل عاملیان، نیلوفر (۱۳۹۴). کاربرد ریتم‌های شهری در فرایند طراحی فضاهای شهری نمونه موردنی: فضاهای شهری محله جلفای اصفهان». صفحه، ۲۵ (۴)، ۶۸-۹۰.
- كتابي، احمد. (۱۳۸۰). برنج و برنج کاري در زبان مردم گیلان و مازندران و چند ناحيه ديگر. نامه فرهنگستان، ۱۷، ۲۳ (۲۳)، ۶۳-۸۵.

- کرسول، جان. (۲۰۰۷). پویش کیفی و طرح پژوهش. از ترجمه حسن دانایی فرد و حسین کاظمی. تهران: صفار.
- کرسول، جان؛ پلانوکلارک، ویکی (۲۰۰۸). روش‌های پژوهش ترکیبی. از ترجمه علیرضا کیامنش و جاوید سرابی. تهران: آبیژ.
- کرنگ، مایک؛ ثریفت، نایجل (۲۰۰۰). اندیشین درباره خطا. از ترجمه محمود عبداللهزاده. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- کرپندورف، کلوس. (۲۰۱۸). تحلیل محتوا: مبانی روش شناسی. از ترجمه هوشنگ نایبی. تهران: نشر نی.
- کشوردوست، علیرضا؛ پوری مقدم، یلدا. (۱۳۸۹). آینه‌های سنتی و جایگاه آن در توسعه گردشگری شرق گیلان. *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های روستایی*، ۵ (۱۳)، ۱۴۳-۱۲۳.
- کلمن، ناتانیل. (۲۰۱۴). *لوفور برای معماران* (جلد دوم). از ترجمه سپیده بزرگ. تهران: فکر نو.
- گل، یان؛ سوار، بربیجت. (۲۰۱۳). *چگونه زندگی همگانی را مطابه کنیم؟* از ترجمه مصطفی بهزادفر، محمد رضایی ندوشن و احمد رضایی ندوشن. تهران: مؤسسه علم معمار.
- لینچ، کوین. (۱۹۸۱). *تصوری شکل شهر*. از ترجمه سید حسین بحرینی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- محمدودپور، محمد؛ گلیجانی مقدم، ندا؛ خلیلی فر، سمانه. (۱۳۹۶). *تأثیر عوامل جغرافیایی در شکلگیری و وجه تسمیه رشت*. *پژوهش‌نامه تاریخ اسلام*، ۲۵، ۹۷-۱۱۱.
- ملک زاده، الهام. (۱۳۸۳). *نگاهی به وضعیت امور خیریه رشت در دوران قاجاریه*. *گنجینه اسناد*، ۵۳، ۳۹-۵۳.
- منشی، اسکندر. (۱۳۸۲). *عالی آرایی عباسی* (جلد دوم)، از ترجمه ایرج افشار. تهران: امیرکبیر.
- میرزا ابراهیم. (۱۳۵۵). *سفرنامه استرآباد، مازندران و گیلان*. به تصحیح مسعود گلزاری. تهران: بنیاد فرهنگ ایران.
- نیومن، ولیام لاورنس. (۲۰۰۰). *شیوه‌های پژوهش اجتماعی: رویکردهای کیفی و کمی*. از ترجمه حسن دانایی فر و سید حسین کاظمی. تهران: کتاب مهریان.
- وب‌سایت فرهنگ معین، (۱۳۹۸). معنی واژه ضرباهنگ [واژه‌نامه]. بازیابی شده در ۲۲ مهر ۱۳۹۸، از <https://www.vajehyab.com>
- وب‌سایت لغتنامه دهخدا، (۱۳۹۸). معنی واژه ضرباهنگ [واژه‌نامه]. بازیابی شده در ۲۲ مهر ۱۳۹۸، از <https://www.vajehyab.com/dekhoda>
- ورمقانی، حسن؛ سلطان‌زاده، حسین (۱۳۹۷). نقش جنسیت و فرهنگ معيشی در شکل‌گیری خانه (مقایسه خانه‌های قاجاری گیلان و بوشهر). *آرم‌ماشیر*، ۱۱ (۲۳)، ۱۲۳-۱۳۴.
- وکیلیان، سید احمد. (۱۳۷۹). *پیکه‌های نوروزی*. کتاب ماه هنر، ۲۹، ۳۰ و ۳۴-۳۷.
- هادی نژاد، فاطمه. (۱۳۹۲). اوضاع اجتماعی و اقتصادی رشت از اوایل دوره قاجار تا انقلاب مشروطه (۱۳۲۵ م.ق.). *پژوهش‌های علوم انسانی*، ۵ (۲۴)، ۷۳-۹۶.
- هویان، آندرانیک. (۱۳۸۴). *ایران‌شناسی: جشن تیرگان یا آبپاشان*. *مطالعات ملی*، ۲۲ (۲۲)، ۱۲۳-۱۵۴.

References

- Abbasi, H. (2005). Gareh Sari (reading cradle) (Guilani lullabies). *People's Culture*, 14 & 15, 159-163. (in Persian)
- Abrahamian, E. (1982). *Iran between Two Revolutions* (A. Golmohammadi, & M.E. Fattahi, Trans.). Tehran: Ney. (in Persian)
- Adam Olearius (1984). *The Travels of Olearius in Seventeenth-Century Persia* (A. Behpour, Trans.). Tehran: Ebtekar. (in Persian)
- Aghaeizadeh E., Oji R., M. R. & Mohammadzadeh, R. (2016). An Analysis of Polarization Effects of Offices Site-Selection on Overlapped Areas of City Service Zones (Case Study: Rasht City). *Geography and Environmental Sustainability*, 6 (19), 17-34. (in Persian)
- Bahrainy, H., Aghakarimi, A. (2016). Formulation of Design Criteria Based on Recognition and Comparison of User Patterns of Behavior, Emphasizing on the Role of Climate in Urban Public Spaces, Case Studies: Shahr-E- Kord and Bushehr, *Journal of Environmental Studies*, 42 (1), 151-168. (in Persian)
- Bahrainy, H., Khosravy, H. (2015). Comparative study of the impact of micro-climate features on urban behavior patterns, the case of urban spaces of Yazd (warm and dry climate) and Fuman (moderate and humid climate), *Journal of Environmental Studies*, 41 (2), 465-482. (in Persian)
- Bashra, M., Taheri, T. (2008). *Celebrations and rituals of the people of Guilan (except Nowruz rituals)*. Rasht: Ilya. (in Persian)
- Borghei, M. B. (1994). *Contemporary Iranian Speakers* (Vol. I). Qom: Khorram. (in Persian)

- Braun, V., & Clarke, V. (2006). *Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77–101.
- Burgel, G., Burgel, G., & Dezes, M. G. (1987). An interview with Henri Lefebvre. *Environment and Planning D: Society and Space*, 5 (1), 27–38.
- Cambridge Dictionary (2017 January 1). *Definition of Rhythm*. [Weblog]. Retrieved January 1, 2017, from <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/rhythm>
- Ching, F. D. K. (1979). *Architecture: form, space, order*. Translated by Zohreh Qaragozlu. Tehran: University of Tehran. (in Persian)
- Chodžko, A. (1975). *The land of Guilan* (S. Sahami, Trans.). Rasht: Ilya. (in Persian)
- Claramonte, V. (2016). On the noises and rhythms of translation. *Translation and Interpreting Studies*, 11 (2), 131–151.
- Coleman, N. (2014). *Lefebvre for architects* (Vol. II) (S. Barzegar, Trans.). Tehran: Fekreno. (in Persian)
- Creswell, J. (2007). *Qualitative inquiry and research design: choosing among five approaches* (H. Danaeifard & H. Kazemi, Trans.). Tehran: Saffar. (in Persian)
- Creswell, J., Plano Clark, V. (2008). *Designing and Conducting Mixed Methods Research* (A. Kiamanesh & J. Saraei, Trans.). Tehran: Aeej. (in Persian)
- Dalmani, H. R. (1956). *Travelogue from Khorasan to Bakhtiari* (M. A. Farahvashi, Trans.). Tehran: Amirkabir. (in Persian)
- Dehkhoda Dictionary (2019 September 30). *Definition of Rhythm*. [Weblog]. Retrieved September 30, 2019, from <https://www.vajehyab.com/dehkhoda> (in Persian)
- Doughty, K. S. E. R. (2011). *Walking and Well-being: Landscape, affect, rhythm*. Thesis for the degree of Doctor of Philosophy, University of Southampton, Faculty of Social and Human Sciences, School of Geography and Environment.
- Elden, S. (2004). *Understanding Henri Lefebvre: theory and the possible*. London & New York: Continuum.
- Eslah Arabani, E. (2001). *Book of Guilan* (Vol. II). Tehran: Irangn. (in Persian)
- Evans, H. R. (2001). *The Production of Mexican Space Henri Lefebvre, Globalization, and State*. A dissertation submitted in partial fulfilment of the Degree of Doctor of Philosophy at the University of Wales, Aberystwyth.
- Farahani, H., Behboodi, H. (2010). *Diary of Contemporary History of Iran* (Vol. III). Tehran: Institute of Political Studies and Research. (in Persian)
- Farahani, M. H. (1983). *Travelogue of Mirza Mohammad Hossein Farahani* (Vol. I) (M. Golzari, Eds.). Tehran: Ferdows. (in Persian)
- Farasati, R. (2002). Map of Rasht in 1287 AH. *Asar*, 33 & 34, 351-356. (in Persian)
- Farahadi, M. (2000). "Songs of Work", a forgotten work songs of interns and masters. *Social Sciences*, 11 & 12, 111-144. (in Persian)
- Fayazi, M. (2013). Repetition in Guilak dialect. *Comparative Linguistic Research*, 3 (6), 135-160. (in Persian)
- Fisher, M. (2009). *Capitalist Realism: Is There No Alternative?* New Alresford: O Books.
- Furukawa, N. (1880). *Travelogue of Furukawa* (K, Aura & H. Rajabzadeh, Trans.). Tehran: Association of Cultural Works and Honors. (in Persian)
- Gehl, J., Svarre, B. (2013). *How to Study Public Life?* (M. Behzadfar, M. Nodushan, A. Nodushan, Trans.). Tehran: Elme-memar. (in Persian)
- Gonzalez, R. C. (2016). The rhythms of the city: The performance of time and space in Suhayl Saadis Psychoraag. *The Journal of Commonwealth Literature*, 51 (1), 92–109.
- Goonewardena, K. (2008). *Marxism and Everyday Life: on Henri Lefebvre, Guy Debord, and Some Others*. London & New York: Routledge.
- Habibi, M., Barzegar, S. (2018). Criteria for Rhythmanalysis of daily life in the social production of urban space based on research experiences. *Soffeh*, 28 (81), 47-64. (in Persian)
- Habibi, S. M. (2015). Transformation and reliability of the city and its meaning. *Soffeh*, 25 (68), 35-46. (in Persian)
- Hadi Nejad, F. (2013). The social and economic situation of Rasht from the early Qajar period to the Constitutional Revolution (1325 AH). *Humanities Research*, 5 (24), 73-96. (in Persian)
- Hassanzadeh, A. (2000). Decipher a ritual. *Book of the Month of Art*, 29 &30: 71. (in Persian)
- Henriques, J., Tiainen, M., & Väliaho, P. (2014). Rhythm Returns: Movement and Cultural Theory. *Body & Society*, 20 (3–4), 3–29.
- Hetherington, K. (2013). Rhythm and Noise: The City, Memory and the Archive. *The Sociological Review*, 61 (1), 17–33.

- Hosseini, S. A., Esmaeilzadeh, H. (2012). Analysis of cultural components on safety of social environments (Case Study: Rasht City). *Journal of Urban Studies*, 1 (3), 50-57. (in Persian)
- Hovian, A. (2005). Iranology: Tirgan or Ab Pashan celebration. *National Studies*, 22 (22), 133-154. (in Persian)
- Ismailpour Motlagh, A. (2002). Tir-Mah-Sizeh (Tirgan celebration) and the myth of Tishter. *Iranian Journal of Anthropology*, 1 (24), 77-100. (in Persian)
- Izz-al-Dawla, A. S., Malkonov, G. (1984). *Travelogue of Iran and Russia* (M. Golbon, & F. Talebi, Trans.). Tehran: Donya-ye-ketab. (in Persian)
- Jam, P. (2016). Ābrīzgān and Ādarjašn, Solstices and Sasanian Calendar. *Iranian Studies*. 6 (1), 35-54. (in Persian)
- Javadi Yeganeh, M. R., Zadqannad, S. (2015). *Iranians during the Kingdom* (Vol. VIII) Tehran: Ministry of Interior. (in Persian)
- Keshvardoost, A., Parvari Moghadam, Y. (2019). Traditional rituals and its place in the development of tourism in East Guilan. *Rural Planning Studies*, 5 (13), 123-143. (in Persian)
- Ketabi, A. (2001). Rice and planting rice in the language of the people of Guilan and Mazandaran and several other areas. *Journal of Farhangestan*, 17 (23), 63-85. (in Persian)
- Khajehzadeh, N. (2015). *Abdominal abnormalities*. [Weblog Article]. Retrieved September 30, 2018, from <http://anthropology.ir/article/30311.html> (in Persian)
- Khakpour, M., Ansari, M., Tahernian, A. (2010). The typology of houses in old urban tissues of Rasht. *Journal of Fine Arts*, 2 (41), 29-42. (in Persian)
- Khakpour, M., Sheikh Mehdi, A. (2011). Investigating the effect of culture and social changes on rural housing in Guilan. *Urban Management*, 9 (27), 229-246. (in Persian)
- Khakrand, Sh. (1998). Geographical Theory in Philosophy of History. *Keyhan-e-Andisheh*, 77, 48-55. (in Persian)
- Krippendorff, K. (2018). *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology* (H. Naebi, Trans.). Tehran: Ney. (in Persian)
- Lagerkvist, A. (2013). Communicating the Rhythms of Retromodernity: ‘Confused and Mixed Shanghai’. *The Sociological Review*, 61 (1), 144–161.
- Lasch, C. (1991). *The True and Only Heaven: Progress and Its Critics*. New York: Norton.
- Lefebvre, H. (1958). *Critique of Everyday Life* (Vol. 1) (J. Moore, Trans.) London & New York: Verso.
- Lefebvre, H. (1968). *Writings on Cities* (E. Kofman & E. Lebas, Trans.). UK: Blackwell Publishing Ltd.
- Lefebvre, H. (1970). *The urban revolution* (N. Smith, Trans.) Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Lefebvre, H. (1973). *Survival of capitalism: reproduction of the relations of Production*. London: Allison & Busby.
- Lefebvre, H. (1974). *The production of space* (D. Nicholson-Smith, Trans.). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Lefebvre, H. (1987). *The Everyday and Everydayness*. *Yale French Studies*, 73, 7–11.
- Lefebvre, H. (1992). *Rhythmanalysis: Space, Time and Everyday Life* (S. Elden, Trans.). New York: Continuum.
- Lehtovaara, P., Koskela, H. (2013). From Momentary to Historic: Rhythms in the Social Production of Urban Space, the Case of CalÇada De Sant'Ana, Lisbon. *The Sociological Review*, 61 (1), 124–143
- Lim, S. E. (2013). *Interpreting Urban Space and the the University of Brighton for the degree of Doctor of Philosophy*. University of Brington. School of Art and Design.
- Lynch, K. (1981). *A Theory of Good City Form* (H. Bahrainy, Trans.). Tehran: Tehran University Press. (in Persian)
- Lyon, D. (2016). Doing Audio-Visual Montage to Explore Time and Space: The Everyday Rhythms of Billingsgate Fish Market. *Sociological Research Online*, 21(3), 1-12.
- Madanipour, A. (2001). *The Governance of Place: Space and Planning Processes*. Hampshire: Ashgate Publishing, Ltd.
- Mahmoudpour, M., Golijani Moghadam, N., Khalilifar, S. (2017). The effect of geographical factors on the formation and naming of Rasht. *Journal of Islamic History*, 25, 97-111. (in Persian)
- Malekzadeh, E. (2004). A look at the situation of charitable affairs in Rasht during the Qajar period. *Ganjineye Asnad*, 53, 39-53. (in Persian)
- Marcu, S. (2017). Tears of time : a Lefebvrian rhythmanalysis approach to explore the mobility experiences of young Eastern Europeans in Spain. *Royal Geographical Society*. 42 (3), 405-416.
- Martinović, M. (2013). Exhibition Space of Remembrance: Rhythmanalysis of Memorial park Kragujevacki oktobar. Serbian Arhitectural Journal, 5 (3), 306–329.

- Merriam-Webster (2017 January 1). *Definition of Rhythm*. [Weblog]. Retrieved January 1, 2017, from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/rhythm>
- Merrifield, A. (1993). Place and Space: A Lefebvrian Reconciliation. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 18(4), 516-531.
- Merrifield, A. (2002). Metromarxism: a Marxist tale of the city. London & New York: Routledge.
- Miles, M. (2007). Cities and Cultures. London & New York: Routledge.
- Minorsky, V. (Ed.). (1937). *the Regions of the World*, 372 A.H.-982 A.D. London: Gibb Memorial Trust.
- Mirza Ibrahim. (1976). *Travelogue of Astarabad, Mazandaran and Guilan* (M. Golzari, Eds.). Tehran: Iranian Culture Foundation. (in Persian)
- Moein website (2019 October 14). *Definition of Rhythm*. [Weblog]. Retrieved October 14, 2018, from <https://www.vajehyab.com> (in Persian)
- Monshi, E. (2003). *History of Alam Aray Abbasi* (Vol 2) (I. Afshar, Trans.). Tehran: Amirkabir. (in Persian)
- Morton, A. D. (2015). The warp of the world: Geographies of space and time in the Border Trilogy by Cormac McCarthy. *Environment and Planning D: Society and Space*, 33(5), 831-849.
- Neuman, W. L. (2000). *Social research methods: qualitative and quantitative approaches* (H. Danaeifard & H. Kazemi, Trans.). Tehran: Ketaab-e-mehraban. (in Persian)
- Oxford Dictionary (2017 January 1). *Definition of Rhythm*. Retrieved January 1, 2017, from <https://en.oxforddictionaries.com/definition/rhythm>
- Parchami, M. (1992). Poetry and Literature of Guilan. *Roshd Persian Language and Literature Education*, 29 & 30, 58-67. (in Persian)
- Partoo, A. (2005). Book Review: A Review of the North travelogue by Charles Francis McKenzie. *Book of the Month of History and Geography*, 99 & 100, 70-77. (in Persian)
- Pezanoski-Browne, A. (2015). The Tragic Art of Eco-Sound. *Leonardo Music Journal*, 25 (25), 9-13.
- Prescott, H. (2011). *Rethinking Urban Space in Contemporary British Writing*. A thesis submitted for the degree of doctor of philosophy. University of Birmingham, School of Arts and Law.
- Qajar, S. M. M. (1985). *Saif-al-Dawla's travelogue known as the Mecca travelogue* (A. A. Khodaparast, Eds.). Tehran: Ney. (in Persian)
- Qaleh Noei, M., Jabal Amelian, N. (2015). Application of urban rhythms in the process of designing urban spaces case study: urban spaces of Isfahan's Julfa neighborhood. *Soffeh*, 25 (4), 68-90. (in Persian)
- Rabino, H. L. (1978). *Guilan Province* (J. Khomamizadeh, Trans.). Rasht: Iran's Culture Foundation Publications. (in Persian)
- Rahimi Sajasi, M. (2010). *Social philosophy (comparative approach of the views of Ibn Khaldun and Montesquieu)*. Qom: Bustaan-e-ketab-e-Qom. (in Persian)
- Rahmani Firoozjah, A. (2004). Poststructuralism. *Journal of Culture*, 54, 98-105. (in Persian)
- Rapoport, A. (1969). House Form and Culture. New Jersey: Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, Inc.
- Ravandi, M. (1975). *Social History of Iran* (Vol. I). Tehran: Amirkabir. (in Persian)
- Samiei, A. (1999). Guilak dialect and a brief overview of history of its study. *Journal of Culture*, 34, 133-139. (in Persian)
- Sanson, N. (1967). *Sanson's Travelogue: The State of the Imperial Iran during the reign of Shaah Suleiman the Safavid* (A. Tafazoli, Trans.). Tehran: Ibn Sina. (in Persian)
- Sarup, M. (1993). *An Introductory Guide to Poststructuralism and Postmodernism* (M. R. Tajik, Trans.). Tehran: Ney. (in Persian)
- Scannell, P. (2006). *Broadcasting and Time*. A thesis submitted in partial fulfilment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy. University of Westminster, School of Media, Arts and Design.
- Schmider, V. (2012). *Living Belfast: Representations of the City in Glenn Patterson's Novels*, Thesis submitted in fulfilment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy. Humboldt-Universität zu Berlin, school of literature.
- Sepehr, A. H. (2007). *Meraat-Al-Waqia Muzaffari* (Vol. I). Tehran: Written Heritage Research Center. (in Persian)
- Seyed Kabari, A. (1999). *Shia seminaries around the world*. Tehran: Amirkabir. (in Persian)
- Shariati Fukelaei, H. (2009). *Shia government during Al-Kia in Guilan*. Qom: Shia Studies Institute. (in Persian)
- Sharif Razi, M. (1973). *The treasure of scientists*. (Vol. 5 & 9). Tehran: Islamieh. (in Persian)
- Shaw, R. (2012). *Practicing the Urban Night in Newcastle-upon-Tyne: Rhythms, Frames, Affects, Assemblages and Subjectivities*. Thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy, Durham University, school of Geography.
- Sheringham, M. (2006). *Everyday Life: Theories and Practices from Surrealism to the Present*. Oxford: Oxford University Press.

- Shields, R. (2004). Key Thinkers on Space and Place. London: Sage.
- Simpson, P. (2008). Chronic everyday life: rhythmanalysing street performance. *Social & Cultural Geography*, 9 (7), 807–829.
- Sinclair, F. (2013). *Using Real-Time Data Flux in Art –The Mediation of a Situation As It Unfolds RoadMusic – An Experimental Case Study*. Thesis submitted in fulfilment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy, University of London, school of the Arts.
- Tavassoli, M. (2000). City the center of culture. *Journal of Fine Arts*, 7, 34-36. (in Persian)
- Thrift, N. & Crang, M. (2000). *Thinking Space* (M. Abdollahzadeh, Trans.). Tehran: Iran Cultural Studies. (in Persian)
- Torkamani Azar, P. (2004). The political history of the Shias in Iran (from the arrival of the Muslims to the formation of the Safavid government). Tehran: Shias Studies Institute. (in Persian)
- Vakilian, A. (2000). Nowruz couriers. *Book of the Month of Art*, 29 and 30, 34-37. (in Persian)
- Varmaghani, H., Sultanzadeh, H. (2018). The role of gender and livelihood culture in house formation (comparison of Qajar houses in Guilan and Bushehr). *Armanshahr*, 11 (23), 123-134. (in Persian)
- Zahedi, M. (1998). Effects of climate elements on the formation of Rasht architecture. *Persian Language and Literature*, 41 (168), 69-90. (in Persian)